

SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİ BAĞLAMINDA CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA MÜDAFİN DOSYA İNCELEME YETKİSİ VE BU YETKİNİN KISITLANMASI

*THE AUTHORITY OF THE FILE EXAMINATION OF THE DEFENDER IN CRIMINAL PROCEDURAL LAW
AND THE RESTRICTION OF THIS AUTHORITY IN THE CONTEXT OF THE EQUALITY OF ARMS
PRINCIPLE*

Araştırma Makalesi
Arif Emre SÜMER*

ÖZ

Bir suç işlendiği şüphesi üzerine başlayan ve bu şüphenin yenilerek maddi hakikate ulaşılmasıyla sonuçlanan ceza muhakemesi sürecinin adil yargılanma hakkına uygun bir şekilde yürütülebilmesinin yolu, silahların eşitliğinin sağlanmasıdır. Silahların eşitliği ilkesi, iddia ve savunma makamlarının haklarını kullanırken eşit imkânlarla sahip olmasını ifade eder. Bu ilkenin savunma makamı bakımından hayata geçirilmesinin en önemli koşullarından birisi, şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanmasıdır. Şüpheli ve sanık müdafî yardımından yararlanarak, hukuk bilgisine ve delil araştırma yetkisine sahip olan iddia makamı karşısındaki gücünü sağlamlaştıracak, savunma hakkını daha etkili bir şekilde kullanabilecektir. Müdafîin şüpheli ve sanığın savunma hakkını kullanmasına yardımcı olabilmesi için, soruşturma ve kovuşturma dosyalarını inceleyebilmesi gerekir. Müdafî ancak bu inceleme sonucunda şüpheli ve sanık hakkındaki isnatları öğrenip, bu isnatlara karşı bir savunma hazırlama imkânına sahip olur. Müdafîin dosya inceleme yetkisi olarak ifade edilen bu yetkinin kullanılması ile silahların eşitliği sağlanmış, adil bir yargılanma yapılmış olur. Bu çalışmada; müdafîin dosya inceleme yetkisinin silahların eşitliği ilkesi bakımından arz ettiği önem, dosya inceleme yetkisinin soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki kapsamı, bu yetkinin kısıtlanması ve bu kısıtlamaların silahların eşitliği ilkesine uygun olup olmadığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müdafî, Dosya inceleme yetkisi, Silahların eşitliği, Savunma hakkı, Kısıtlama kararı.

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1130571

Makalenin Geliş Tarihi: 14.06.2022

Makalenin Kabul Tarihi : 20.09.2022

*Arş. Gör., İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Programı Öğrencisi.

E-posta: arifemre.sumer@bakircay.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7382-4922.

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

One of the requirements for the criminal procedure initiated to investigate a crime allegation to be compatible with the right to fair trial is the implementation of the principle of equality of arms. The principle of equality of arms means that the prosecution and defense authorities have equal procedural rights, prosecution and defence must be treated equally. For this, the defense authority should benefit from the assistance of a defender. Only in this way will the right of defense be protected against the strongly positioned prosecution. In order to protect the right of defense effectively, the defender must be able to have access to the investigation and prosecution files. In this study; the importance of the defenders authority to examine the files in terms of the principle of equality of arms, the scope of this authority in the investigation and prosecution phase, the restriction of this authority and whether these restrictions are in accordance with the principle of equality of arms have been analyzed.

Keywords: Defender, The authority of the file examination, Equality of arms, Right to defence, Restriction decision.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi süreci, suç işlendiği izlenimi veren bir hâlin varlığının öğrenilmesi ile başlayan ve bu şüphenin yenilmesi sonucunda maddi hakikate ulaşılmasıyla sona eren bir süreçtir. Bu sürece, iddia, savunma ve yargılama olmak üzere üç makam katılır. Yargılama sonucunda verilen kararın, Anayasa'nın 36'ncı maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına uygun olabilmesi için, muhakeme sürecinde silahların eşitliği ilkesinin hayata geçirilmiş olması gerekir. Silahların eşitliği, muhakeme sùjelerinin hak ve yetkilerini kullanırken eşit imkânlarla sahip olmasını ifade eder. Bu ilke özellikle iddia ve savunma makamlarının sahip olduğu yetkiler bakımından önem arz eder.

Cumhuriyet savcısı tarafından işgal edilen iddia makamı, savunma makamına göre oldukça güçlü konumdadır. Nitekim bu makamda bulunan Cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasının en yetkili kişisi olması sebebiyle, başta delil araştırma yetkisi olmak üzere birçok geniş yetkiyle donatılmıştır. Cumhuriyet savcısı ayrıca hukuk bilgisine sahip bir kişidir. Savunma makamında bulunan şüpheli ve sanık ise bu yetkilere ve hukuk bilgisine sahip olmadığı için iddia makamına göre güçsüz konumdadır. Bu iki makam arasında silahların eşitliğinin sağlanmasının en önemli yollarından birisi, şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanmasıdır. Nitekim müdafî de Cumhuriyet savcısı gibi hukuk bilgisine sahip bir kişi olup, ceza muhakemesi sürecinde kendisine çeşitli yetkiler tanınmış önemli bir sùjedir.

Şüpheli ve sanık müdafî yardımından yararlanarak iddia makamı karşısındaki konumunu güçlendirecek, daha etkili bir savunma yapma imkânına sahip olacaktır. Ancak şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanması silahların eşitliğinin sağlanması noktasında tek başına yeterli değildir. Müdafîin ayrıca soruşturma ve kovuşturma dosyalarını inceleyebilmelidir. Nitekim müdafî ancak bu yolla şüpheli ve sanık hakkındaki isnatları öğrenip, bu isnatlara karşı bir savunma yapma imkânına sahip olabilir. Bu sebeptendir ki müdafîin dosya inceleme yetkisi ceza muhakemesi kanunlarında düzenlenmektedir.

Bu çalışmada; Türk Hukukunda müdafîin dosya inceleme yetkisi ve bu yetkinin kısıtlanması durumu incelenecektir. Bu inceleme müdafîin dosya inceleme yetkisi ve dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması şeklinde iki bölüm altında yapılacaktır. İlk bölümde; müdafîin dosya inceleme yetkisinin silahların eşitliği ilkesi karşısındaki önemine ve soruşturma ve kovuşturma aşamasında bu yetkinin kapsamına yer verildikten sonra, dosya inceleme yetkisinin kullanılması için vekaletname ibraz etmenin gerekip gerekmediği ile Türk Hukukunda şüpheli ve sanığın münhasıran dosya inceleme hakkına sahip olup olmadığı meseleleri ele alınacaktır. İkinci bölümde ise müdafîin dosya inceleme yetkisinin hangi hâllerde kısıtlanabileceği, kısıtlama kararının kim tarafından verileceği, bu kararın kapsamı ve silahların eşitliği ilkesine ne denli uygun olduğu ele alınacak, konu ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile (AİHM) Anayasa Mahkemesi'nin yaklaşımına yer verilecektir. Tüm bu incelemeler yapılırken tartışmalı konularda kendi görüşlerimiz de neden sonuç ilişkisi içerisinde ortaya konulacaktır.

I. MÜDAFİİN DOSYA İNCELEME YETKİSİ

A. Müdafîin Dosya İnceleme Yetkisi ve Bu Yetkinin Silahların Eşitliği İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi

Ceza muhakemesi sonucunda verilen kararı adil kılan en önemli unsurlardan birisi, muhakeme süreci boyunca, Cumhuriyet savcısının işgal ettiği iddia makamı ile savunma makamı arasındaki silahların eşitliğinin sağlanmasıdır¹. Silahların eşitliği, muhakeme

---

¹ ÖZBEK, V. Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 52; ÖZTÜRK, Bahri / TEZCAN, Durmuş / ERDEM, M. Ruhan / SIRMA GEZER, Özge / F. SAYGILAR KIRT, Yasemin / ALAN AKCAN, Esra / ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser / ÖZAYDIN, Ödem / ALTINOK VILLEMIN, Derya / TOK, Mehmet Can, **Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku**, (ed. Bahri Öztürk) 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 85; Taraf muhakemesi sisteminin benimsendiği İngiliz ceza muhakemesi hukukunun aksine, tahkik sisteminin benimsendiği Kara Avrupası ceza muhakemesinde de silahların eşitliği ilkesinin uygulanabilmesinin mümkün olduğu, ancak bunun için soruşturma aşamasında silahların eşitliği ilkesinden mahrum kalan savunmanın ara muhakeme ve duruşma hazırlığı sırasında eksiklerini giderme imkânının sağlanması gerektiğini belirten görüş için bkz. ALŞAHİN, Mehmet Emin / ÜNAL, Ertuğrul, "Kara Avrupası Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi Uygulanabilir mi?", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk**

süjelerinin iddia ve savunma haklarını kullanırken eşit imkânlarla sahip olmasını, birinin diğerine nazaran daha zayıf konuma düşürülmemesini ifade eden temel bir ceza muhakemesi ilkesidir². Burada eşitlikten maksat mutlak bir eşitlik olmayıp, iddia ve savunma makamına tanınan yetkilerde bir dengenin sağlanmasıdır³. Bu doğrultuda, muhakeme sürecinde iddia ve savunma makamlarından biri hangi haklardan yararlanıyor ise dengenin sağlanması amacıyla

Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 198-209. Doktrinde *Zafer* tarafından, taraf muhakemesi sistemine göre şekillendirilmemiş Türk ceza muhakemesi hukuku sisteminin silahların eşitliği ilkesini tam anlamıyla hayata geçiremediği, ancak silahların eşitliği ilkesinin ulaşılmaya çalışılan bir hedef olarak sistemde yerini koruduğu belirtilmektedir. ZAFER, Hamide, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 521. Doktrinde *Kocaoğlu* da Türkiye’de ve Kıta Avrupası ülkelerinde silahların eşitliği ilkesinin tam anlamıyla hayata geçmediğini belirtmiştir. Bkz. KOCAOĞLU, Serhat Sinan, “Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Sistemine Savunma ve Müdafî Perspektifinden Mukayeseli Bir Bakış”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 68, Sayı: 4, s. 223; Burada yapılan açıklamaların daha iyi anlaşılması için, taraf muhakemesi olarak da ifade edilen itham sistemi (adversarial/accusatorial system) ile tahkik sisteminin (inquisitorial system) farklarının kısaca ortaya konulması gerekmektedir. İtham sistemi toplumsal menfaati bireysel menfaatin üzerinde tutmakta, maddî gerçeğin ortaya çıkarılmasını ana hedef olarak belirlemektedir. Bu sistemde ceza muhakemesi süreci suç ithamında bulunan davacının iddiası ile başlamaktadır. Vicdani delil sisteminin kabul edildiği bu muhakeme sisteminde, delilleri toplamak ve mahkemeye sunmak ithamda bulunan davacının yetkisindedir. Hâkim yargılamada bir hakem görevi icra etmekte ve yalnızca yargılamayı yönlendirip karara bağlamaktadır. Tahkik sisteminde ise hâkim pasif görevinden sıyrılmakta, re’sen kovuşturma yapıp yargılamayı yürütmekte ve tarafların getirdiği iddia ve delillerle bağlı olmamaktadır. Çapraz sorgunun delil elde etme noktasında en önemli araçlardan biri olduğu Anglo Sakson hukuk sisteminde ceza muhakemesi sürecinin temeli itham sistemine dayanmakta iken, Türkiye’nin de dahil olduğu Kara Avrupası hukuk sistemi tahkik sisteminden beslenmektedir. Kara Avrupası hukuk sisteminde bugün gelinen noktada; vicdani delil sisteminin benimsendiği, hâkimin tarafların getirdiği delillerle bağlı olmadığı ancak hâkimin yargılamaya kendiliğinden başlamayıp iddia görevinin resmi bir adli makama (savcılık) bırakıldığı karma bir sistem takip edilmektedir. İtham ve tahkik sistemi hakkında detaylı bilgi için bkz. KÖKSAL, Ayhan, “Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1963, Cilt: 29, Sayı: 1-2, s. 185- 200; “AMBOS, Kai, “International Criminal Procedure: ‘Adversarial’, ‘Inquisitorial’ or Mixed?”, **Third International Criminal Law Review**, Year: 2003, Vol: 3, pp. 1-37; KOCAOĞLU, 2010, s. 211-217; TEMİZ, Yağmur, “Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 308-310.

² DONAY, Süheyl, **İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 45; TRECHSEL, Stefan, **Human Rights in Criminal Proceedings**, New York, 2005, pp. 95-96; FEDOROVA, Maria Igorevna, **The Principle of Equality of Arms in International Criminal Proceedings**, School of Human Rights Research Series, Vol: 55, Utrech, 2012, pp. 1-2; TANER, Fahri Gökçen, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 98-101; Doktrinde *Keyman*, silahların eşitliği ilkesinin kaynağını medeni usul hukukunun oluşturduğunu belirtmiştir. Yazara göre silahların eşitliği ilkesi, bu hukuk dalında, birtakım öznel haklara sahip ve uyumsuzluğunun süjesi konumunda bulunan taraflar arasındaki gerçek eşitliği ifade etmektedir. Bkz. KEYMAN, Selahattin, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Mahkemesi’nde) Savcılık**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 266, Ankara, 1970, s. 196.

³ KEYMAN, 1970, s. 51-52; ÖZGEN, Eralp, **Ceza ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 62, Eskişehir, 1988, s. 119-120; TRECHSEL, 2005, s. 96; BAŞBÜYÜK, İsa, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 1344; TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018, s. 42-43; KÖSE, Metin, **Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 68-69; TANER, 2019, s. 101; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, 2021, s. 52-53.

diğerine de ilgili hakkın aynısını ya da muadilini tanımak gerekir⁴. Silahların eşitliği hem soruşturma hem de kovuşturma aşaması için geçerli olan bir ilkedir⁵.

Adil bir yargılamanın yapılarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için çok önemli olan bu ilke⁶ AİHS’de açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, AİHM tarafından, Sözleşme’nin 6’ncı maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen adil yargılanma hakkının bir alt güvencesi olan hakkaniyete uygun yargılama hakkı kapsamında değerlendirilmektedir⁷. Nitekim kökeni geçmişe dayanmakla birlikte, bugünkü anlamıyla silahların eşitliği ilkesi AİHM içtihadından türemiştir⁸. Anayasa Mahkemesi de Anayasa’da açıkça düzenlenmeyen silahların eşitliği

⁴ TAŞKIN, Ş. Cankat, “Müdafinin Dosya İnceleme Hakkının Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 75, s. 397; YILDIRIM, Akif, “Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Boyutu)”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 26, s. 348; TANER, **2019**, s. 98.

⁵ SEVÜK, Handan Yokuş, “Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Yıl: 2011, Cilt: 3, Sayı: 21, s. 19; TANER, **2019**, s. 165-167; ÖZBEK /DOĞAN / BACAKSIZ, **2021**, s. 53; ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SİRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, **2021**, s. 85-86; AİHM de silahların eşitliği ilkesinin hem soruşturma hem de kovuşturma aşaması için geçerli olduğunu belirtmiştir. Bkz. SEVDİREN, Öznur, “Çelişmeli Yargılama ve Silahların Eşitliği İlkeleri Bağlamında Teşhis İşlemi ve Bu İşlemden Müdafinin Hazır Bulunma Yetkisi”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 32-33.

⁶ SILVER, Jay Sterling, “Equality of Arms and the Adversarial Process: A New Constitutional Right”, **Wisconsin Law Review**, Year: 1990, No: 4, pp. 1037; KARAKEHYA, Hakan: “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 27, s. 72.

⁷ DİNÇ, Güney, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2005, Sayı: 57, s. 283-285; TRECHSEL, **2005**, s. 97; AİHM kararlarında silahların eşitliğinden; bazen bir ilke, bazen bir gereklilik bazen ise bir kavram olarak bahsedilmektedir; YEŞİLOVA, Bilgehan, “Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2009, Sayı: 86, s. 55-56; TOMA, Elisa, “The Principle of Equality of Arms – Part of the Right to A Fair Trial”, **Union of Jurists of Romania Law Review**, Year: 2011, Vol: 1, No: 3, pp. 1-2; KARAKEHYA, Hakan, “Sanığın İddia Tanıklarının Beyanlarının Doğruluğunu Test Etme Hakkı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 718-719; KÖSE, **2017**, s. 69-70; YILDIRIM, Akif, **2016**, s. 348-349; FEDOROVA, **2012**, s. 2; NİŞANCI, Dilaver, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Asgari Sanık Hakları**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 61.

⁸ DURSUN, Hasan, **Muhakemede Diyalektik ve Silahların Eşitliği**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 170-171; FEDOROVA, **2012**, s. 30; KARAKEHYA, **2013**, s. 722; HARRIS, David / O’BOYLE, Michael / BATES, Ed / BUCKLEY, Carla / HARVEY, Paul / KAMBER, Kresimir / LAFFERTY, Michelle / CUMPER, Peter / GREEN, Heather, **Law of the European Convention on Human Rights**, 4. Edition, Oxford, 2018, pp. 479; ÜNAL, Ertuğrul, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 106; Silahların eşitliği ilkesi AİHM tarafından ilk kez *Neumeister/Avusturya* kararında şu şekilde tanımlanmıştır: “savunmanın iddia makamı ile eşit bir şekilde davasını hazırlama ve sunma konusunda makul olanaklara sahip olmasının güvence altına alınmasıdır.”, AİHM, *Neumeister v. Avusturya*, No. 1936/63, 27.06.1968, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 11.05.2022). Silahların eşitliği kavramının ilk kez bu kararda kullanıldığı bilgisi için bkz. İNCEOĞLU, Sibel, **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı**, 2. Bası, Beta Yayıncılık, 2005, s. 220; TRECHSEL, **2005**, s. 95; Doktrinde Özgen, AİHM içtihatlarında da “equality of arms” şeklinde ifade edilen bu ilkeyi “yetkilerde denge ilkesi” olarak isimlendirmekte, amacı maddi hakikati ortaya çıkarmak olan ceza muhakemesi sürecine katılan şüphelilerin yetkilerini ifade ederken mecazi anlamda da olsa “silah” kelimesinin kullanılmasını hatalı bulmaktadır. ÖZGEN, **1988**, s. 129-130.

ilkesini, AİHM içtihatlarına paralel olacak şekilde, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirmektedir⁹.

İddia ve savunma makamları arasında silahların eşitliğinin hayata geçirilmesinin en önemli koşullarından birisi, şüpheli ve sanığa müdafî yardımından yararlanma hakkının tanınmasıdır¹⁰. Müdafî, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 2'nci maddesinde tanımlandığı üzere; “*Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı*”dır. Şüpheli ve sanık, hukuk eğitimi görmüş ve başta delil araştırma yetkisi olmak üzere birçok geniş yetki ile donatılmış Cumhuriyet savcısı karşısında zayıf konumdadır¹¹. Şüpheli ve sanığın, tıpkı Cumhuriyet savcısı gibi hukuk bilgisine sahip ve kendisine bazı yetkiler tanınan müdafîin

⁹ YILDIRIM, Akif / KILIÇ, Ayhan, “Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Silahların Eşitliği İlkesi”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 9, Sayı: 2, s. 349; Mahkeme'nin bir kararında silahların eşitliği ilkesi şu şekilde tanımlanmıştır: “*Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tâbi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir.*”, Anayasa Mahkemesi, Yaşasın Aslan Başvurusu (No: 2013/1134, 16/5/2013), p. 32, <https://www.resmigazete.gov.tr/>, (erişim tarihi: 01.04.2022); Silahların eşitliği ilkesinin yalnızca ceza muhakemesi hukukunda değil, tüm muhakeme dallarında geçerli olduğu görüşü için bkz. KEYMAN, **1970**, s. 51-52; DURSUN, **2010**, s. 171.

¹⁰ EREM, Faruk, **Ceza Usulü Hukuku**, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978, s. 175; DONAY, **1982**, s. 150; AMBOS, Kai, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Yargılama Hakları-Silahların Eşitliği, Çelişmeli Önsoruşturma ve AİHS m. 6”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev. Yener Ünver), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 23; DİNÇ, **2005**, s. 284-285; TOMA, **2011**, s. 5; TOROSLU / FEYZİOĞLU, **2018**, s. 45; CENTEL, Nur, “Ceza Soruşturmasında Müdafîin Rolüne Eleştirel Bir Yaklaşım”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 2014, Cilt: 72, Sayı: 2, s. 703; SEVÜK, **2011**, s. 19-20; BOZDAĞ, Ahmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafî**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 14; TURAN, Hüseyin/ ŞAHİN, Fatih, “Müdafîin Soruşturma Dosyasını İnceleme Yetkisine Getirilen Kısıtlamanın Savunma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 5, Sayı: 10, s. 604; HARRIS / O'BOYLE / BATES / BUCKLEY / HARVEY / KAMBER / LAFFERTY / CUMPER / GREEN, **2018**, s. 400-402; DEMİRBAŞ, Timur, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022, s. 160; YILDIRIM / KILIÇ, **2021**, s. 359.

¹¹ TOSUN, Öztekin, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I**, 4. Baskı, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984, s. 587; EREM, Faruk, “Savunma ve Ceza Yargılamasının Temeldeki Kusurları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 1998, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 94-95; BAYILLIOĞLU/ Uğur, “Savunma Hakkının Etkin Kullanımı Bakımından Müdafînin Önemi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 2, s. 49; TRECHSEL, **2005**, s. 7; YEŞİLOVA, **2009**, s. 53; TOROSLU / FEYZİOĞLU, **2018**, s. 45; CENTEL, **2014**, s. 703; PEHLİVAN, Ali, “Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 1496; BOZDAĞ, **2014**, s. 18-20; DİKKAŞ, Gülsüm Cansu, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Müdafîlik”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 76-77; BAYTAZ, Abdullah Batuhan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenme Hakkı**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 17; Türk Hukukunda Cumhuriyet savcısının tarafsız olup olmadığı meselesinin tartışmalı olması iddia ve savunma makamına tanınan yetkilerde eşitliğin sağlanmasını daha önemli bir hâle getirmektedir. Doktrinde hâkim olan görüş Cumhuriyet savcısının makam yönünden taraf ve fakat şahıs yönünden tarafsız olduğu yönündedir. Bu sebeple, makam yönünden Devletin bir temsilcisi olan Cumhuriyet savcısı karşısında savunmanın müdafî yardımı ile güçlendirilmesi silahların eşitliği ilkesinin zorunlu bir sonucu hâline gelmektedir. Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı meselesi ile bu kapsamda savcının davadan reddinin ve çekinmesinin mümkün olup olmadığı hususunda detaylı bilgi için bkz. SÜMER, Arif Emre, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Davadan Reddi ve Çekinmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 19, Sayı: 221, s. 2201-2244.

yardımından yararlanması ile iki makam arasında denge bir ölçüde sağlanmış ve şüpheli ve sanığın savunma hakkının etkili bir şekilde kullanılmasının önü açılmış olacaktır¹².

Müdafiden yararlanma hakkının silahların eşitliği ilkesi bakımından arz ettiği önem karşısında, şüpheli ve sanığın müdafiden yararlanma imkânının bulunmadığı bir ceza muhakemesi sisteminin adil yargılanma hakkına uygun düşeceğini söylemek mümkün değildir¹³. Nitekim adil yargılanma hakkının düzenlendiği AİHS'nin 6'ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde; "*Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek*" demek suretiyle, herkesin müdafiden yararlanma hakkının bulunduğu ve bu hakkın adil bir yargılanma için hayati önem arz ettiği hüküm altına alınmıştır¹⁴. Anayasa'da müdafiden yararlanma hakkı açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi, adil yargılanma hakkının düzenlendiği Anayasa'nın 36'ncı maddesinde belirtilen herkesin "*meşru vasıta ve yollardan*" hak arama hürriyetine sahip olduğu hükmünü göz önünde bulundurarak, müdafiden yararlanma hakkının anayasal bir kaynağının olduğunu ortaya koymaktadır¹⁵.

¹² TRECHSEL, 2005, s. 270; TOMA, 2011, s. 5; ZAFER, 2013, s. 520; BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1348; YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 16. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 232; ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, 2021, s. 173; KARAKEHYA, Hakan / ARABACI, Murat, "Ceza Muhakemesinde Müdafinin Önemi, Hukuki Statüsü ve Müdafiliğe İlişkin Problemler", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 22, s. 61; DEMİRBAŞ, 2022, s. 160; TOP, Sinem, "Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkına Uygulanan Sınırlamalar", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2018, Sayı: 137, s. 219.

¹³ KOCAOĞLU, Serhat Sinan, "Devlet Sistemlerine Göre Savunma Hakkı ve Müdafî", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 68, Sayı: 2, s. 135-136; DÜLGER, Murat Volkan, "Ceza Muhakemesinde Müdafinin Konumu ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 4,; BAŞBÜYÜK, 2013, s. 1341-1342; SEVDİREN, 2019, s. 41-42.

¹⁴ AİHM kararlarında da bireyin müdafî yardımından yararlanma hakkının hem soruşturma hem de kovuşturma aşaması için geçerli olduğu vurgulanmaktadır. AMBOS, 2004, s. 34; AİHM'nin bu yöndeki kararları ve soruşturma aşamasında müdafî yardımından yararlanma hakkının kapsamı hakkında detaylı analiz için bkz. ÇELİKSOY, Ergül, "Soruşturma Evresinde Müdafîye Erişim Hakkının Sistemik Olarak Kısıtlanması: AİHM'nin *Beuze v. Belçika* Kararının İncelenmesi", **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 156, s. 1536-1543.

¹⁵ CENTEL, 2014, s. 703; ZAFER, 2013, s. 520; YILDIRIM, 2016, s. 371; APİŞ, Özge, "Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 73; SEVDİREN, 2019, s. 41; "*Şüpheli ve sanığa salt savunma hakkının tanınması yeterli değildir. Şüpheli ve sanığın savunma için Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen 'meşru vasıta ve yollardan' yararlandırılması da gerekir. Savunmada başvurulacak meşru vasıta ve yollar arasında avukatların teknik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanma olanağı da bulunmaktadır. Şüpheli ve sanık için Anayasa'nın 36. maddesinde sözü edilen meşru vasıta ve yollardan en önemlisi müdafî yardımından yararlanmaktır. Diğer bir ifadeyle müdafî yardımından yararlanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen 'meşru vasıta ve yollar' kavramının kapsamındadır. Bu itibarla müdafî yardımından yararlanmanın adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla suç isnadı altındaki kişi, adil yargılanma hakkı kapsamında kendisini bizzat*

Müdafiden yararlanma hakkı ile müdafiliğe ilişkin temel hususlara CMK'nın 149 ilâ 156'ncı maddeleri arasında yer verilmiştir¹⁶. Kural olarak müdafî yardımından yararlanmak şüpheli ve sanığın iradesine bırakılmış iken, bu hakkın önemine binaen bazı durumlarda zorunlu müdafilik kabul edilmiş, başka bir deyişle şüpheli ve sanığın iradesine bakılmaksızın müdafî yardımından yararlanması zorunlu tutulmuştur¹⁷. Şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanma hakkını kullanabilmesi, böyle bir hakkının bulunduğunu bilmesini gerektirir. Bu sebeple, suç isnadı altında bulunan şüpheli ve sanığa müdafiden yararlanma hakkının bulunduğu, bu yardımı alabilecek durumda değil ise kendisine baro tarafından bir müdafinin görevlendirilebileceği anlatılmalıdır¹⁸.

savunma veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanma hakkına sahiptir.", Anayasa Mahkemesi, Yusuf Karakuş ve Diğerleri Kararı, (No. 2014/12002, 8.12.2016), p. 72, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 06.04.2022).

¹⁶ Doktrinde bir görüş, CMK'nın, genel kabulün aksine müdafinin konumunu muhakemenin diğer süljelerine karşı güçlendirmedeğini, aksine otoriter karakterli birçok yaklaşımı sisteme dahil ettiğini belirtmiştir. KOCAOĞLU, 2010, s. 137.

¹⁷ YILDIZ, Ali Kemal, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikayetçi**, Ankara, 2008, s. 177; KARAKEHYA, Hakan, "Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 216. YİĞİT, Uğur / ÖZTÜRK, İlhami, **Yargı Hukuku**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020. Örneğin, CMK'nın 150'nci maddesinin ikinci fıkrasında, şüpheli ve sanık olan çocuklara ve kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsizlere istemleri aranmaksızın müdafî görevlendirileceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında, alt sınırı beş yıldan daha fazla hapis cezası gerektiren soruşturma ve kovuşturmalarda şüpheli ve sanık konumunda bulunanlara da istemleri aranmaksızın müdafî görevlendirileceği hükme bağlanmıştır. Ancak zorunlu müdafilik hâlleri bunlarla sınırlı değildir. CMK'nın diğer bazı maddelerinde de şüpheli ve sanığa istemleri aranmaksızın müdafî tayin edilmesini öngören hükümler mevcuttur; SEVDİREN, 2019, s. 45.

¹⁸ APİŞ, 2019, s. 73; CMK'nın 147'nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, şüpheli ve sanığa müdafiden yararlanma hakkının anlatılması gerektiği şu hükümle düzenlenmiştir: "*Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafinin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.*" CMK'nın diğer bazı maddelerinde de şüpheli ve sanığa müdafî yardımından yararlanma hakkının bulunduğunun anlatılması gerektiğine ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Örneğin CMK'nın 150'nci maddesinin ilk fıkrasında şu hükme yer verilmektedir: "*Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafî seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafî görevlendirilir.*" Ayrıca CMK'nın 90'nci maddesinin dördüncü fıkrasında yakalanan kişiye kanuni haklarının derhal bildirileceği düzenlenmiştir. Söz konusu kanuni haklardan birisi de müdafiden yararlanma hakkıdır. CMK'nın 90'nci maddesinin dördüncü fıkrası şu hükmü içermektedir: "*Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.*"; Şüpheli ve sanığın haklarını öğrenme hakkı kapsamında verilen en önemli mahkeme kararlarından birisi, ABD Federal Yüksek Mahkemesi'nin karara bağladığı ünlü Miranda v. Arizona kararıdır. Söz konusu kararda kendisine suç isnad edilen bir şüpheli ve sanığın sahip olduğu hakların neler olduğu ve bu hakların şüpheli ve sanığa anlatılması gerektiği detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Karar için bkz. ABD Federal Yüksek Mahkemesi, Miranda v. Arizona, 13.06.1966, <https://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/facts-and-case-summary-miranda-v-arizona>, (erişim tarihi 15.09.2022); Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu kararlarında, kişinin bir suç sebebiyle kolluk tarafından sorgulanmaya başlandığı ilk andan itibaren müdafî yardımından yararlandırılması gerektiğini vurgulamaktadır: "*Anılan hakkın ilke olarak şüphelinin kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanması gerekir. Şüpheliye kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanması, kendisini suçlamaya ve susma hakları yanında genel olarak da adil yargılanma hakkının etkili bir koruma işlevi olması bakımından gereklidir. Çünkü bu aşamada elde edilen deliller, yargılama sırasında söz konusu suçun hangi çerçevede ele alınacağını*"

Müdafiiden yararlanma hakkının bir parçasını oluşturan müdafinin dosya inceleme yetkisi, ceza muhakemesinde şüpheli ve sanığın sahip olduğu savunma hakkının müdafî aracılığıyla etkili bir şekilde kullanılabilmesi için oldukça önem arz eden bir yetkidir¹⁹. Nitekim şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanması silahların eşitliği bakımından gerekli olup, tek başına yeterli değildir. Müdafinin ayrıca soruşturma ve kovuşturma dosyalarını inceleyebilmesi gerekir²⁰. Zira müdafî ancak bu yolla şüpheli ve sanık hakkındaki isnatları öğrenip bu isnatlara karşı bir savunma yapma imkânına sahip olabilir²¹.

Dosya inceleme yetkisinin etkili bir şekilde kullanılması, ceza muhakemesinde yapılan tüm işlemlerin tutanak altına alınması ile mümkün olabilir²². Bu sebeple CMK'nın birçok maddesinde, ilgili muhakeme işleminin yazılı hâle getirilmesi gerektiğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir²³. Bu kapsamda müdafinin dosya inceleme yetkisi, soruşturma ve kovuşturma

---

belirlenmektedir. Özellikle delillerin toplanması ve kullanılması aşamasında cezai yargılamaya ilişkin mevzuat giderek daha karmaşık hâle geldiğinden şüpheliler, ceza yargılamasının bu evresinde kendilerini savunmasız bir durumda bulabilir. Belirtilen savunmasızlık hâli ancak bir müdafinin hukuki yardımıyla gereği gibi telafi edilebilir.”, Anayasa Mahkemesi, Özgür Uyanık Başvurusu, (No. 2020/9524, 15.06.2022), p. 29. Mahkemenin benzer açıklamalara yer verdiği diğer bazı kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, Sami Özbil Başvurusu, (No. 2012/543, 15.10.2014), Aligül Alkaya ve Diğerleri Başvurusu, (No. 2013/1138, 27.10.2015). Tüm bu kararlara erişim için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/9524>, (erişim tarihi: 16.09.2022).

¹⁹ İNCEOĞLU, **2005**, s. 236; ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, **2021**, s. 177; TAŞKIN, **2008**, s. 394; KOCAOĞLU, Serhat Sinan, **Müdafi**, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 177; BOZDAĞ, **2014**, s. 157-158; DOĞMUŞ, Simay, “Soruşturma Evresinde Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Yıl: 2019, Cilt: 21, s. 1062; BOZDAĞ, Ahmet / KORKMAZ, Zeynep Büşra, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Avukatlara Tanınan Hukuki Ayrıcalıklar**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 59.

²⁰ Müdafinin dosya inceleme yetkisinin silahların eşitliği ilkesi bakımından arz ettiği önem ile bu yetkinin karşılaştırmalı hukukta düzenleniş şekli CMK'nın 153'üncü maddesinin gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: “*Madde, savunma hakkı ve silahların eşitliği ilkeleri bakımından büyük önem taşıyan, avukatın ‘bilgilere ulaşabilmesi’ konusunu düzenlemektedir. Cumhuriyet savcısı, araştırma evresinde dosya esasen elinde bulunduğundan, her türlü bilgiye sahiptir. Avukatın dosyaya ulaşabilmesi hakkı ise, karşılaştırmalı mevzuatta birbirine göre farklı şekilde düzenlenmiştir. Esas ilke, avukatın delillerin araştırılması yönünden bir tehlike arz etmediği hâllerde dosyaya ulaşabilmesidir. İspanyol Usul Kanununun 302 nci ve Alman Usul Kanununun 143 üncü maddeleri bu esası kabul etmişlerdir. Buna karşılık Doğu Avrupa ülkelerinde dosyayı inceleme hakkı, ilke olarak soruşturma evresi sona erdikten sonra başlamakta, çocuk ve malûller hakkında ise ilk ithamdan itibaren bu kullanılabilir.*”, YAŞAR, Osman / OTACI, Cengiz, **Ceza Muhakemesi Kanunu I. Cilt**, 10. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 1532-1533.

²¹ YÜCEL, Çağrı, “Avukatın Haklarının Önündeki Engeller”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2014, Sayı: 115, s. 114; PEHLİVAN, **2013**, s. 1500-1501; TURAN / ŞAHİN, **2017**, s. 604; DİKKAŞ, **2018**, s. 85-86; DOĞMUŞ, **2019**, s. 1065-1066; ÇELİK, İsa, **Nitelikleri, Hak ve Yükümlülükleri Kapsamında Avukatlık Suçları**, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 239.

²² TOROSLU / FEYZİOĞLU, **2018**, s. 185-187; ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 75; SEVÜK, **2011**, s. 24-25; BAYTAZ, **2021**, s. 133.

²³ Örneğin, CMK'nın 97, 121 ve 158'inci maddelerinde ilgili muhakeme işlemlerinin tutanağa bağlanması gerektiğine ilişkin hükümlere ayrı ayrı yer verilmesinin yanında, 169'uncu maddenin ikinci fıkrasında soruşturma aşamasında yapılan her işlemin tutanağa bağlanacağı düzenlenmiştir. Söz konusu fıkra şu hükmü amirdir: “*Her*

aşamasında tanzim edilen bu tutanaklar ile diğer belge ve delillerin konulduğu dosyaların müdafii tarafından incelenebilmesi şeklinde ifade edilebilir²⁴.

Müdafiiin dosya inceleme yetkisinin hukuki dinlenilme hakkı ile de yakından ilişkili olduğu belirtilmelidir. Nitekim dosya inceleme yetkisi, hukuki dinlenilme hakkının bir unsuru olan bilgi edinebilme hakkının bir tezahürü olup, bireyin hakkındaki isnatları, bu isnatların dayandığı delilleri ve diğer muhakeme süjelerinin söz konusu isnatlar hakkında neler söylediğini öğrenebilmesi için oldukça önem arz etmektedir²⁵.

Görüleceği üzere silahların eşitliği ilkesinin gereği ve savunma hakkının bir uzantısı olan müdafiiin dosya inceleme yetkisi, adil bir yargılamanın hayata geçirilmesi bakımından olmazsa olmazdır. Bu sebeple, dosya inceleme yetkisinin usulünce kullanılamaması hâlinde savunma hakkı kısıtlanmış olacağından, muhakeme sonucunda verilen hükmün hukuka aykırılığı gündeme gelecektir. Nitekim CMK m. 289/1-h’de savunma hakkının kısıtlanması, “*Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması*” demek suretiyle mutlak bir bozma sebebi olarak kabul edilmiştir. CMK’nın 289’uncu maddesi kovuşturma aşamasına ilişkin bir hüküm ihtiva etmekle birlikte, soruşturma aşamasında müdafiiin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması ile ortaya çıkan ihlal kovuşturma aşamasında giderilemeyecek kadar önemli ise, burada da silahların eşitliği ilkesi ve dolayısıyla da adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini kabul etmek gerekecektir²⁶.

B. Soruşturma Aşamasında Müdafiiin Dosya İnceleme Yetkisi

1. Genel Olarak

CMK’nın 2’nci maddesinde tanımlanan soruşturma aşaması; “*yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi*” ifade etmektedir. CMK’nın 157’nci maddesi uyarınca, soruşturma aşamasında yapılan usul işlemleri, kanunun

---

soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt katibi tarafından imza edilir.” Kovuşturma aşamasında da duruşma hazırlığı sırasında yapılan işlemler ile duruşma sırasında tutanak tutulmaktadır.

²⁴ KARAKEHYA, Hakan, “Türk Ceza Muhakemesinde Sanığın Dosya İnceleme Hakkı”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 11, Sayı: 3-4, s. 133.

²⁵ BAYTAZ, 2021, s. 133-134; Müdafiiin dosya inceleme yetkisi şüpheli ve sanığın meramını anlatabilme hakkı ile de yakından ilişkilidir. Nitekim bu ilke uyarınca şüpheli ve sanık, kendisini etkili bir şekilde savunamayacak ise bir müdafiiin yardımından yararlandırılmalıdır. Bkz. KARAKEHYA, 2015, s. 211.

²⁶ AKYILDIZ, Anıl, **Soruşturma Evresinde Gizliliğin İhlali Suçu**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 29-30. Nitekim AİHM de yargılamanın bütününe bakarak adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini tespit etmektedir.

hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma hakkına zarar vermemek kaydıyla gizlidir. Bu kurala yer verilmesinin sebebi, hem delillerin karartılması tehlikesinin önüne geçilmesi hem de bireylerin lekelenmeme hakkının ihlal edilmesinin önlenmek istenmesidir²⁷. Soruşturmanın gizliliği, hem soruşturma aşamasında yapılan usul işlemlerinin gizli yapılması hem de yapılmış işlemlere ait tutanakların gizli olması anlamına gelir²⁸. CMK'nın 157'nci maddesi kanunun hüküm koyduğu hâlleri gizlilik kuralının istisnası kabul ettiğine göre, bu gizliliğin dosyanın incelenmesi bakımından davanın taraflarına karşı geçerli olup olmadığı, başka bir ifadeyle müdafii başta olmak üzere davanın taraflarının soruşturma dosyasını inceleme yetkisinin bulunup bulunmadığı kanunun diğer hükümleri incelenerek anlaşılacaktır.

1992 yılında, 1412 sayılı mülga CMUK'un 143'üncü maddesinde 3842 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda, Türk hukukunda ilk kez müdafii soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisi kabul edilmiştir²⁹. Bu değişiklikte, müdafii soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisine kural, bu yetkinin kısıtlanmasına ise istisna olarak yer verilmiştir³⁰.

²⁷ ALŞAHİN, Mehmet Emin, "Müdafii Dosya İnceleme Yetkisi", **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2006, Sayı: 40, s. 1056; OKUYUCU-ERGÜN, Güneş, "Soruşturmanın Gizliliği", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 59, Sayı: 2, s. 246; SEVÜK, **2011**, s. 22; PEHLİVAN, **2013**, s. 1499; CEYHAN, Murat, "Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafii Dosya İnceleme Yetkisi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2013, Sayı: 109, s. 466-467; DONAY, Süheyl, **Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku**, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 298; CANOĞLU, Veysel Candan, "Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapmaya Yer Olmadığı Kararı", **İzmir Barosu Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 82, Sayı: 3, s. 96-97; GÖKCEN, Ahmet / BALCI, Murat / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 258; AKINCI, Fatih, "Lekelenmeme Hakkı", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 11, Sayı: 43, s. 197; TURAN / ŞAHİN, **2017**, s. 601-602; Gizliliğin ihlali suçunun düzenlendiği TCK'nın 285'inci maddesinin gerekçesinde, soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesinin bu sebeplerle cezalandırılabilir bir fiil olarak düzenlendiği şu cümlelerle açıklanmıştır: "Soruşturma işlemlerinin gizliliğinin ihlali suçu ile iki hukuki değer koruma altına alınması amaçlanmaktadır. Bunlardan birincisi, soruşturma işlemlerinin maddi gerçeğin tespitine imkân verecek şekilde icrasını sağlamaktır. Maddi gerçeğe ulaşmak suretiyle de kişilerin, Devletten suçluların cezalandırılmasını talep etme hakkının gerçekleştirilmesi veya suçsuz olduklarının tespiti sağlanmaktadır. Keza, soruşturma işlemlerinin gizliliğinin ihlalinin suç olarak tanımlanmasıyla, masumiyet karinesi ve kişilerin özel hayatına ilişkin bilgilerin gizliliği, koruma altına alınmaktadır. Soruşturma evresinde işlemlerin gizliliği, ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük, gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluk olduğu gibi, suçsuzluk karinesinin sağlam tutulabilmesi yönünden vazgeçilmez niteliktedir.", ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Mevzuatı Cilt 1 (Kanunlar)**, 24. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 531.

²⁸ OKUYUCU-ERGÜN, **2010**, s. 249; AKYILDIZ, **2021**, s. 20.

²⁹ HAFIZOĞULLARI, Zeki, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Yapılan Değişiklikler Üzerine", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1993, Cilt: 43, Sayı: 1, s. 38; KOCA, Mahmut, "Müdafii Hazırlık Dosyasını İnceleme Hakkı", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1997, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 163; SOYASLAN, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 192; TOROSLU / FEYZİOĞLU, **2018**, s. 43; PEHLİVAN, **2013**, s. 1521; CEYHAN, **2013**, s. 471; KARAKEHYA, **2007**, s. 142; YURTCAN, **2019**, s. 234; Söz konusu tarihteki kanun değişikliğinden önce müdafii soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisini kullanabilmesi Cumhuriyet savcısının iznine bağlıydı. Bununla birlikte, incelemenin hiçbir durumda izne bağlı olmadığı belgeler de bulunmaktaydı. Bunlar; şüphelinin ifadesine ait tutanaklar, bilirkişi raporları ve şüphelinin hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere ait tutanaklardı. ÖZGEN, **1988**, s. 162.

³⁰ Bu düzenleme doktrinde *Hafizoğulları* tarafından eleştirilmiş; bu değişikliğin soruşturma aşamasının doğasına uygun olmadığı, suçluyu ve suçluluğu koruduğu ve mağdur avukatına tanınmayan bir yetkinin şüpheli avukatına tanınmış olması sebebiyle taraflar arasındaki dengeyi de bozduğu ifade edilmiştir. Yazara göre soruşturma

Müdafinin dosya inceleme yetkisi CMK'da da aynı düşünceden hareketle düzenlenmiştir. CMK'nın 153'üncü maddesinin birinci fıkrası, "Müdafî, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir" hükmünü amirdir. Buna göre müdafinin soruşturma aşamasında dosyayı incelemesi ve dosyadan örnek alması kural olarak her zaman için mümkündür³¹. Dolayısıyla CMK'nın 157'nci maddesinde düzenlenen gizlilik kuralının müdafinin dosyayı inceleme yetkisi bakımından geçerli olmadığı belirtilebilir.

Bununla birlikte, müdafinin dosyayı incelemesi ya da dosyadan örnek alması hâlinde soruşturmanın amacı tehlikeye düşecek ise, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetki kısıtlanabilir. Bu karar ancak Kanunda düzenlenen katalog suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir. Ancak bu durumda dahi müdafinin dosya içerisindeki bazı belgeleri inceleme yetkisi kısıtlanamayacaktır. Müdafinin soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması ile ilgili açıklamalara aşağıda detaylı bir şekilde yer verileceğinden, burada yalnızca söz konusu yetkinin soruşturma aşamasında kısıtlanmasının mümkün olduğundan bahsetmekle yetinilecektir.

Doktrinde bir görüş, dosya inceleme yetkisi ile delilleri inceleme yetkisinin farklı şeyler olduğunu ve CMK'nın 153'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer verilen ve müdafinin kovuşturma aşamasında muhafaza altına alınan delilleri inceleme yetkisinin bulunduğu ilişkili hüküm sebebiyle, soruşturma aşamasında müdafinin delilleri inceleme yetkisinin bulunmadığını ileri sürmüştür³². Karşı görüş ise görüş, dosya inceleme yetkisi ile delilleri inceleme yetkisinin bir bütünün parçalarını oluşturduğunu, müdafinin soruşturma aşamasında da

---

aşamasında Cumhuriyet savcısı ile müdafinin denk konuma getirilmesi ilk bakışta savunma hakkını güçlendiriyor gibi gözükse de, esasında bu durum soruşturma aşamasını işlemez hâle getirmektedir. Nitekim Cumhuriyet savcısının şüphelinin beraatini istemesi her zaman için mümkünse de müvekkilinin mahkûmiyetini talep eden müdafiyeye rastlanmış değildir. Dolayısıyla soruşturma aşamasını her iki tarafa da açan bu düzenlemede isabet bulunmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. HAFIZOĞULLARI, 1993, s. 38.

³¹ ALŞAHİN, 2006, s. 1054; GÜR, Necip Taha, "Müdafinin Dosya İnceleme Hak ve Yetkisi", **İstanbul Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 86, Sayı: 2, s. 210; 208-219; TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 605; SÜRÜCÜ, Sinan, "Soruşturmalar Üzerinde Demir Perde/Dosya İçeriğinin İncelenmesinin Kısıtlanması", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 16, Sayı: 45, s. 263; ŞEN, Ersan / YILDIZ, Ali Kemal / DUYMAZ, Erkan / AKSÜT, Ertekin / MAVİŞ, Mert / BAŞER BERKÜN, Beyza / ŞAHİN, Buğra / ERVAN, Mehmet Vedat / ERDEM, Erkam, **Ceza Avukatının Başvuru Kitabı**, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 94.

³² KARAKEHYA, 2007, s. 133-134; CENTEL, 2014, s. 714; Soruşturma aşamasında müdafiyeye dahi tanınmayan muhafaza altına alınmış eşyaları inceleme yetkisinin CMK'nın 234'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile yalnızca mağdur ve şikayetçiye tanındığını belirten görüş için bkz. SEÇKİN, Mehmet Beyhan, "Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikayetçinin Hakları", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 8, Sayı: 15, s. 631.

delilleri inceleme yetkisinin bulunduğunu ileri sürmüştür³³. Gerçekten de savunma hakkının etkili bir şekilde yerine getirilebilmesi için dosya inceleme yetkisinin kapsamına, yetkili mercilerce olaya el konulduğu andan itibaren toplanan belge, belirti veya tutanağa geçirilmiş beyan niteliğindeki lehe ve aleyhe tüm deliller girmelidir³⁴. Bu kapsama muhafaza altına alınmış deliller de dahildir. Ayrıca, mağdur haklarının düzenlendiği CMK'nın 234'üncü maddesinin birinci fıkrasında mağdur vekiline delilleri inceleme yetkisi tanınmış iken³⁵, müdafî bakımından bu yetkinin kabul edilmemesi silahların eşitliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır³⁶.

Müdafîye dosyayı incelemesi için makul bir süre tanınmalıdır³⁷. Müdafîye tanınacak bu süre dosyanın kapsamına göre belirlenmelidir³⁸. Soruşturma aşamasında müdafî dosyayı savcılıkta ya da kolluk makamında inceleyebilir³⁹. Soruşturma dosyasının müdafîin evine ya da bürosuna gönderilmesi, soruşturmanın gizliliğini tehlikeye düşürecek olması sebebiyle kabul edilemez⁴⁰. Müdafîin soruşturma dosyasını Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elektronik ortamda incelemesi de mümkündür⁴¹.

---

³³ ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, **2021**, s. 187; PEHLİVAN, **2013**, s. 1522.

³⁴ SOYASLAN, **2010**, s. 193; ALŞAHİN, **2006**, s. 1055; PEHLİVAN, **2013**, s. 1522; ÖNTAN, Yaprak, "Soruşturma Evresinde Avukatın Dosya İnceleme Yetkisi", **Ankara Üniversitesi 90. Yıl Armağanı**, Yıl: 2017, s. 568; DOĞMUŞ, **2019**, s. 1075; ARTANTAŞ, Günce, **Soruşturmanın Gizliliği**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 56; NİŞANCI, **2022**, s. 177.

³⁵ CMK m. 234/1- a.3: "153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme"

³⁶ CENTEL, **2014**, s. 714; PEHLİVAN, **2013**, s. 1522; DOĞMUŞ, **2019**, s. 1082; ÖZBEK /DOĞAN / BACAĞIZ, **2021**, s. 53; NİŞANCI, **2022**, s. 177.

³⁷ Şüpheli ve müdafîine dosyaları incelemeleri için yeterli bir süre tanınması gerektiği, bunun silahların eşitliği ve adil yargılanma hakkı bakımından büyük önem taşıdığına ilişkin bir AİHM kararı için bkz. AİHM, Lamy v. Belgium, No. 10444/83, 30.03.1989, <https://hudoc.echr.coe.int/tur>, (erişim tarihi: 16.09.2022).

³⁸ ALŞAHİN, **2006**, s. 1062; PEHLİVAN, **2013**, s. 1523; ARTANTAŞ, **2021**, s. 57; Müdafî, kollukta bulunan soruşturma dosyasını tatil günleri de dahil haftanın her günü inceleyebilmelidir. Savcılıkta bulunan soruşturma dosyası ise, savcılık eğer nöbetçi savcılık değil ise mesai saatleri içerisinde incelenecektir. Bkz. BOZDAĞ, **2014**, s. 171.

³⁹ BOZDAĞ, **2014**, s. 171; DOĞMUŞ, **2019**, s. 1074.

⁴⁰ ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, **2021**, s. 182; ALŞAHİN, **2006**, s. 1062; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147'nci maddesinin dördüncü fıkrasında, dosyanın müdafîin bürosuna ya da evine gönderilmesine imkân sağlayan bir hükme yer verilmiştir. İlgili hüküm şu şekildedir: "Önemli sebepler engel teşkil etmiyorsa, somut delil parçaları hariç, müdafîin talebi üzerine dosyayı incelemek amacıyla, işyerine veya konutuna götürmesine izin verilir.", Çeviri için bkz. YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, 2. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 231.

⁴¹ Bu husus CMK'nın "Elektronik İşlemler" başlıklı 38/A maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk iki fıkrası şu şekildedir: "(1) Her türlü ceza muhakemesi işlemlerinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kullanılır. Bu işlemlere ilişkin her türlü veri, bilgi, belge ve karar, UYAP vasıtasıyla işlenir, kaydedilir ve saklanır. (2)

Burada son olarak, CMK'nın 153'üncü maddesinin 5'inci fıkrasında yer verilen, “*Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır*” hükmü uyarınca, ceza muhakemesinde vekilin de soruşturma aşamasında dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin bulunduğu belirtilmelidir. Maddede her ne kadar yalnızca suçtan zarar görenin vekilinden bahsedilse de, katılan ve malen sorumlu olan kişilerin vekillerinin de hükmün sağladığı imkândan yararlanması mümkündür⁴². Nitekim vekil, CMK'nın 2'nci maddesinde; “*Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı*” şeklinde tanımlanmıştır. Soruşturma aşamasında vekilin de dosya inceleme yetkisinin kabul edilmesi, silahların eşitliği ilkesi açısından olumludur⁴³. Müdafî hakkında getirilen kısıtlama kararının vekil hakkında da öngörülmesi mümkündür⁴⁴.

2. Dosya İnceleme Yetkisinin Kötüye Kullanılması

CMK'nın 157'nci maddesinde yer verilen soruşturmanın gizliliği kuralı, dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisi bakımından, müdafî hakkında kendi müvekkili özelinde geçerli değildir⁴⁵. Müdafî soruşturma dosyasını hukuka uygun bir şekilde incelemiş ise dosyadan öğrendiklerini müvekkili ile paylaşabilir⁴⁶. Bununla birlikte, müdafîin kendi müvekkiline ilişkin bilgileri görevinin gerektirdiği hâller dışında başkaları ile paylaşmama yükümlülüğü bulunmaktadır⁴⁷. Benzer şekilde, müdafîin dosya içeriğinden öğrendiği diğer şüphelilere ilişkin

---

Kanunlarda gösterilen istisnalar hariç olmak üzere, dosyalar güvenli elektronik imza kullanılarak UYAP'tan incelenebilir ve her türlü ceza muhakemesi işlemi yapılabilir.” Müdafîin UYAP üzerinden soruşturma dosyasını inceleyip örnek alabilmesi vekaletname sunmasına bağlıdır. Vekalet sunulan dosyalarda Cumhuriyet savcısının onayı ile UYAP üzerinden dosya incelenip örnek alınabilecektir. ŞEN / YILDIZ / DUymAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, **2022**, s. 192.

⁴² SÜRÜCÜ, **2021**, s. 256-257.

⁴³ YURTCAN, **2019**, s. 235.

⁴⁴ ÜNVER / HAKERİ, **2021**, s. 254-255; SÜRÜCÜ, **2021**, s. 256; CMK'nın 153'üncü maddesindeki usule göre verilmiş bir kısıtlanma kararının varlığı hâlinde başka bir karara ihtiyaç duyulmaksızın vekil ve mağdurun da dosya inceleme hakkının kısıtlanmış olacağı görüşü için bkz. ÇULHA, Rifat/ DEMİRAĞ, Fahrettin/ NUHOĞLU, Ayşe/ OKTAR, Salih/ TEZCAN, Durmuş, **Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı**, (ed. Feridun Yenisey), 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2017, s. 32.

⁴⁵ CENTEL, Nur, “Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından Demokrasi Kültürü”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1994, Cilt: 49, Sayı: 3, s. 60; OKUYUCU-ERGÜN, **2010**, s. 247; ÇAKIR, Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 18, Sayı: 1, s. 242; ARTANTAŞ, **2021**, s. 68.

⁴⁶ ZAFER, **2013**, s. 534: Müdafîin dosya içeriğinden öğrendiği bilgiler şüpheli tarafından kötüye kullanılacak olsa dahi müdafîin bu bilgileri şüpheli ile paylaşması mümkündür.

⁴⁷ PEHLİVAN, **2013**, s. 1527; ARTANTAŞ, **2021**, s. 68; Bu husus “Gizliliğin ihlali” suçunun düzenlendiği TCK'nın 285'inci maddesinin gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır: “*Usul kanunları, soruşturma evresinde tarafların ve özellikle şüphelinin ve avukatının yetkilerini belirtmektedir. Avukat, soruşturma dosyasını incelemek olanağına sahiptir. Avukat adalete hizmet eden bir mesleğin mensubu olarak dosyadan elde ettiği bilgileri*

bilgileri gizli tutma yükümlülüğü de devam etmektedir. Örneğin, müdafî, dosya içeriğinden diğer şüphelilerin ifadelerini ya da bunlar hakkında tatbik edilen koruma tedbirlerinin muhtevasını öğrenmiş ise, bunları gizli tutma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülükler rağmen, dosya inceleme yetkisini kötüye kullanarak soruşturmanın gizliliğini ihlal eden müdafî, TCK'nın 285'inci maddesinde⁴⁸ düzenlenen "Gizliliğin ihlali" suçunun faili olabilir⁴⁹. Avukatlar TCK'nın uygulanması kapsamında kamu görevlisi olarak kabul edildiğinden⁵⁰, dosya inceleme yetkisini kötüye kullanan müdafîin TCK'nın 257'nci maddesinde⁵¹ düzenlenen

kanunun verdiği olanaklar çerçevesinde sadece müvekkilini savunması için kullanacak, bunları yayınlamak, örneğin medyaya vermek gibi fillere girişemeyecektir.", ÖZGENÇ, 2019, s. 531-534.

⁴⁸ "(1) Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için; a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir. (2) Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. (3) Kanuna göre kapalı yapılması gereken veya kapalı yapılmasına karar verilen duruşmadaki açıklama veya görüntülerin gizliliğini alenen ihlal eden kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır. Ancak, bu suçun oluşması için, tanığın korunmasına ilişkin olarak alınan gizlilik kararına aykırılık açısından aleniyetin gerçekleşmesi aranmaz. (4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi halinde, ceza yarısına kadar artırılır. (5) Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak algılanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayınlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (6) Soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin haber verme sınırları aşılmaksızın haber konusu yapılması suç oluşturmaz."

⁴⁹ OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 263: Bu suç özgü bir suçtur. Suçun faili, yalnızca soruşturma işlemlerine katılan kimseler olabilir. TCK'nın 285'inci maddesinde düzenlenen suçun fail bakımından bir özgünlük arz etmediği, gizliliğin ihlali suçunun herkes tarafından işlenebilmesinin mümkün olduğu görüşü için bkz. ÇAKIR, 2012, s. 248. Soruşturma işlemleri ile soruşturmanın içeriği hakkında tesadüfî bir şekilde bilgi edinen kişilerin bu suçun faili olamayacağı, suçun failinin yalnızca soruşturma aşamasına katılan sühjelerin olacağı başka bir görüş için bkz. AKINCI, 2020, s. 196.

⁵⁰ TCK'nın 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, TCK'nın uygulanmasında kamu görevlisi deyiminden; "kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi"nin anlaşılacağı düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde avukatların TCK'nın uygulanmasında kamu görevlisi olarak kabul edildiği açık bir şekilde zikredilmiştir: "Kamusal faaliyet, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddi karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bakımdan mesleklerinin icrası bağlamında **avukat** veya noterin kamu görevlisi olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır." TCK'nın uygulanmasında avukatların kamu görevlisi olarak kabul edildiği yönünde doktrinde de görüş birliği bulunmaktadır. HAKERİ, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 112; GÖKCAN, Hasan Tahsin, "Yeni Türk Ceza Kanunu Hükümleri Karşısında Avukatlık Mesleği", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2009, Cilt: 67, Sayı: 2, s. 153-155; TULAY, Muhammed Emre, "Suç Ortaklarının Cezai Sorumluluğu Üzerinde Kamu Görevlisi Sıfatının Hukuki Etkisi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 70, Sayı: 4, s. 1229-1230.

⁵¹ TCK m. 257: "(1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmada ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

ve yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilen bir özgü suç niteliğini haiz “Görevi kötüye kullanma” suçundan dolayı sorumlu tutulması da mümkündür⁵². Ayrıca soruşturmanın gizliliğini ihlal eden müdafî hakkında, 19.3.1969 tarih ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’ndaki disiplin hükümleri de tatbik edilebilecektir⁵³. Soruşturma aşamasında vekilin de dosya inceleme yetkisi bulunduğundan, tüm bu söylenen hususların vekiller hakkında da geçerli olduğu belirtilmelidir.

C. Kovuşturma Aşamasında Müdafîin Dosya İnceleme Yetkisi

CMK’nın 2’nci maddesinde tanımlanan kovuşturma aşaması; “İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi” ifade etmektedir. Müdafînin dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin kovuşturma aşamasında her zaman kullanılması mümkündür. Nitekim Anayasa’nın 141’inci maddesi ile CMK’nın 182’nci maddesinde duruşmaların herkese açık olduğu düzenlenerek aleniyet ilkesine yer verilmiştir⁵⁴.

Doktrinde *Gözler*, Anayasa’da yargılamanın aleniliği yerine duruşmanın aleniliğinden bahsedilmesini hatalı bulmakta, mensubu olduğumuz hukuk sisteminin en temel ilkelerinden birisinin yargılamanın aleniliği olduğunu vurgulamaktadır⁵⁵. Yazara göre, Anayasa, CMK ve diğer kanunlarda duruşmaların açık bir şekilde yapılacağına ilişkin sevk edilen hükümler, duruşma dışındaki diğer yargılama faaliyetlerinin üçüncü kişilere karşı gizli tutulmasını

⁵² Avukatlar TCK’nın uygulanmasında ayrıca, “yargı görevi yapan” kişi grubuna da dahil edilmiştir. Bu sebeple, TCK’nın Özel Hükümler kısmında düzenlenen diğer birtakım suçların da avukatlar tarafından işlenmesi mümkündür. Örneğin, TCK’nın 252’nci maddesinde düzenlenen rüşvet suçunda, rüşvet alan kişinin yargı görevi yapan kimse olması hâlinde verilecek cezanın üçte birden yarısına kadar artırılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla, başka bir kimseyle yaptığı menfaat anlaşması sonucunda soruşturmanın gizliliğini ihlal edici davranışlarda bulunan bir avukat, görevi kötüye kullanma suçuna göre özel norm olma niteliğini haiz rüşvet suçundan sorumlu tutulabilecektir.

⁵³ Nitekim Avukatlık Kanunu’nun 134’üncü maddesinde, avukatlık mesleğinin gerektirdiği düzen ve gelenekler ile meslek kurallarına uymayan, görevlerini yapmayan ve görevlerini yerine getirirken dürüstlük kuralına uymayan avukatlara bu Kanun uyarınca disiplin cezası verileceği düzenlenmiş, bu cezaların nelerden ibaret olduğu 135’inci maddede sayılmıştır. Kanun’un 136’ncı maddesinde ise disiplin cezalarının nasıl tatbik edileceği hakkında hükümlere yer verilmiştir. Buna göre, avukatların hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği Kanun’un altıncı kısmında belirtilen esaslara uymayanlar hakkında ilk defasında en az kınama, tekrarında ise fiilin ağırlığına göre para veya işten çıkarma cezası, avukatlık mesleğine girişe engel olan ve Kanun’un 5’inci maddesinin (a) bendinde sayılan bir suçtan mahkûmiyet hâlinde ise meslekten çıkarma cezası verilir. Hangi fiil karşılığında hangi cezanın verileceğinin belli olmadığı bu disiplin hükümlerinin, Anayasa’nın 38’inci maddesinde düzenlenen ve disiplin suç ve cezaları bakımından da geçerli olan suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile uyumlu olmadığı söylenebilir.

⁵⁴ CENTEL, 1994, s. 60; ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 119-120; CANOĞLU, 2017, s. 97; KÖSE, 2017, s. 74.

⁵⁵ GÖZLER, Kemal, **Aleni Olan Ne? Duruşma mı Yargılama mı?**, <https://anayasa.gen.tr/alenilik.htm>, (erişim tarihi: 07.05.2022). Aleniyet ilkesinin yalnızca duruşmanın herkes tarafından izlenebilmesini değil, ayrıca duruşma tutanaklarının herkes tarafından okunabilmesini, başka bir deyişle aleni olanın yargılamanın geneli olduğunu belirten başka bir görüş için bkz. KORAP, Başak Oya, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Halka Açıklık İlkesi**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 5.

gerektirmemektedir. Nitekim bu husus adil yargılanma hakkının bir gereği, kamunun bilgi edinme ve yargı kararlarını denetleme hakkının unsurunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla aleni olan yalnızca duruşma değil, tüm yargılamadır. Davanın tarafı olsun ya da olmasın herkesin duruşmaları izleme, dava dosyalarını inceleme ve dosyadan örnek alma hakkı bulunmaktadır. Yazar ayrıca bu hakkın mutlak bir hak olmadığını ve Anayasa'nın 13'üncü maddesine uygun olacak şekilde kanunla sınırlandırılabilceğini vurgulamaktadır. Kanaatimizce de isabetli olan bu görüş uyarınca, CMK'nın öngördüğü sistemde kovuşturma aşamasının duruşma dahil aleni olduğu, soruşturma aşamasındaki usul işlemlerinin ise Anayasa'nın 13'üncü maddesine uygun olacak şekilde gizli olduğu kabul edilmelidir.

Bu aşamada kovuşturmanın amacının tehlikeye düşürülecek olmasından bahisle dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması mümkün değildir⁵⁶. Nitekim soruşturma aşamasında deliller toplanarak muhafaza altına alındığından, kovuşturma aşamasında delil karartma şüphesi de bulunmamaktadır⁵⁷.

Kovuşturma aşamasında müdafinin dosyayı inceleme yetkisinin istisnasız bir şekilde kabul edildiği hususu, müdafinin dosya inceleme yetkisi ile bu yetkinin kısıtlanmasını düzenleyen CMK'nın 153'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında, "*Müdafî, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir*" demek suretiyle de açıkça düzenlenmiştir.

CMK'nın 182'nci maddesinin ikinci fıkrasında duruşmanın aleniliği ilkesinin bir istisnasına yer verilmiştir. Buna göre; genel ahlak ile kamu güvenliğinin mutlak suretle gerekli kıldığı hâllerde duruşmanın bir kısmının ya da tamamının kapalı yapılmasına mahkeme tarafından karar verilebilmektedir. Bu karara rağmen duruşmanın kapalı yapılmasının gerekçesi ile hüküm açık duruşmada açıklanır. Duruşmanın aleniliği ilkesinin bir istisnası olan bu duruma Anayasa'nın 141'inci maddesinde de yer verilmiştir. Burada önemle ifade edilmelidir ki duruşmanın kapalı yapılması ile dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin kısıtlanması tamamen farklı hususlar olup, duruşmanın kapalı yürütüldüğü hâllerde dahi müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması mümkün değildir. Nitekim burada duruşmanın kapalı oluşu, davanın tarafı olmayan kişiler için geçerlidir.

---

⁵⁶ GÜR, 2012, s. 214; BOZDAĞ, 2014, 175; AKYILDIZ, 2021, s. 20.

⁵⁷ ALŞAHİN, 2006, s. 1063.

CMK henüz yürürlüğe girmeden 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı Kanun ile 153'üncü maddenin dördüncü fıkrasında değişiklik yapılmıştır. Değişiklik sonrasında müdafinin dosya inceleme yetkisinin başlangıcı, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği an olarak belirlenmiştir. Oysaki hükmün değişmeden önceki hâlinde müdafinin dosya inceleme yetkisinin başlaması için iddianamenin kabulü aranmamış, “*kamu davası açılmadan önce*” bu yetkinin kullanılabilmesi için hüküm altına alınmıştı⁵⁸. Yeni düzenlemenin müdafinin dosya inceleme yetkisini aleyhe olacak şekilde daha ileriki bir aşamaya taşıdığı görülmektedir⁵⁹. Öte yandan, Yakalama ve Gözaltına Alma Yönetmeliği'nin 22'nci maddesinin dördüncü fıkrasında, müdafinin kovuşturma aşamasında dosya inceleme yetkisinin iddianamenin mahkemeye verilmesiyle başlayacağı düzenlenmektedir. Doktrinde bazı yazarlar tarafından, yukarıda zikredilen CMK'daki hükmün şüphelinin lehine olan daha özgürlükçü Yönetmelik düzenlemesine paralel bir şekilde yorumlanması, kovuşturma aşamasında müdafinin dosya inceleme yetkisinin iddianamenin mahkemeye verilmesinden itibaren başlaması gerektiği belirtilmektedir⁶⁰. Bu yönde bir kabulün olması gereken hukuk açısından daha isabetli olacağı düşünülmekle birlikte, CMK'nın açık hükmü karşısında Yönetmelik düzenlemesinin uygulanması mümkün değildir.⁶¹ Nitekim aksi durumda normlar hiyerarşisi ihlal edilmiş olur. Bu sebeple kovuşturma aşamasında müdafinin dosya inceleme yetkisi iddianamenin kabulü ile başlayacaktır.

Burada hükümde geçen “*muhafaza altına alınmış deliller*” kavramından ne anlaşılması gerektiği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Hükmün lafzından müdafinin muhafaza altına alınmamış delilleri inceleme yetkisinin olmadığı gibi bir anlam çıkmaktadır. Doktrinde bir görüş, bu aşamadan sonra dosyayı inceleme yetkisi ile delilleri inceleme yetkisi arasında bir ayırım yapıldığını ve müdafinin deliller bakımından yalnızca muhafaza altına alınanları inceleme

---

⁵⁸ KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 462.

⁵⁹ CEYHAN, 2013, s. 473: Yazara göre, bahsedilen gerekçe sebebiyle söz konusu değişiklik isabetli olmamıştır. Kanaatimizce de 5353 sayılı Kanun değişikliği ile kabul edilen yeni durumun savunma hakkını sınırlar nitelikte olduğu ifade edilmelidir. Doktrinde *Yurtcan* da yeni düzenlemenin savunmayı zayıflatıcı nitelikte olduğunu belirtmiştir. Bkz. YURTCAN, 2019, s. 235; Soruşturma aşamasında silahların eşitliği ilkesinden mahrum kalan savunma makamına, ara muhakeme ve duruşma hazırlığı sırasında eksiklerini giderme imkânının sağlanması gerektiğini belirten başka bir görüş için bkz. ALŞAHİN / ÜNAL, 2020, s. 198-209.

⁶⁰ TAŞKIN, 2008, s. 399; Benzer bir düzenlemeye Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 90'ıncı maddesinde de yer verilmiştir; SÜRÜCÜ, 2021, s. 289.

⁶¹ Doktrinde *Kunter/Yenisey/Nuhoglu* bu konuda bir kanun değişikliği ile dosyanın gizliliğinin Cumhuriyet savcısının bütün araştırma işlemlerini bitirdiği andan itibaren kalkacağı yönünde bir düzenleme yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bkz. KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2010, s. 462.

yetkisinin olduğunu belirtmiştir⁶². Kanun koyucunun böyle bir sınırlama getirme isteğinde olması hâlinde bunun CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci fıkrasında olduğu gibi açıkça yapılması gerektiğini belirten diğer bir görüş ise, müdafinin muhafaza altına alınmayan delilleri de inceleme yetkisinin bulunduğunu savunmaktadır⁶³. Kanaatimizce burada ikinci görüşe katılarak, savunma hakkına da uygun olacak şekilde, müdafinin tüm delilleri inceleme yetkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Aksi bir kabul, bir hakkın kanuna aykırı bir şekilde sınırlanması anlamına gelir. Ayrıca suçta kullanılan eşyalar gibi bazı delillerin dosya içerisinde yer alması fiili olarak mümkün değildir. Bu gibi deliller Suç Eşyası Yönetmeliği uyarınca adliyenin adli emanet kısmında muhafaza altına alınır. Müdafinin bu delilleri de yerinde görüp incelemesi mümkündür⁶⁴.

CMK'nın 135'inci maddesi uyarınca karar verilen telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, 139'uncu maddesi uyarınca karar verilen gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve 140'inci maddesi uyarınca karar verilen teknik araçlarla izleme koruma tedbirlerinden elde edilen verileri müdafinin kovuşturma aşamasında inceleme yetkisinin bulunup bulunmadığı, müdafinin böyle bir yetkisi bulunmamakta ise bunun Anayasa'ya uygunluğu meselesi de ele alınmalıdır. Kanaatimizce de isabetli olan doktrindeki hâkim görüş, ilgili koruma tedbirlerine kovuşturma aşamasında başvurulması hâlinde müdafinin bu tedbirler ile elde edilen verileri inceleme hakkının bulunmadığı, söz konusu düzenlemenin kovuşturmanın aleniliği ilkesinin bir istisnasını oluşturduğu yönündedir⁶⁵.

CMK'nın 153'üncü maddesinin beşinci fıkrasında zikredilen hüküm uyarınca, suçtan zarar gören vekilinin de kovuşturma aşamasında dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisi bulunmaktadır.

---

⁶² ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, 2021, s. 178.

⁶³ TAŞKIN, 2008, s. 398: Bu görüşte olan yazar ayrıca, hükmü aksi yönde yorumlamanın duruşmanın aleniliği ilkesini düzenleyen Anayasa'nın 141'inci maddesi ile CMK'nın 182'nci maddesiyle de çelişeceğini belirtmiştir; ÖNTAN, 2017, s. 571.

⁶⁴ Aynı yönde bkz. ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 210; CEYHAN, 2013, s. 473; BOZDAĞ, 2014, s. 166.

⁶⁵ ÜNVER / HAKERİ, 2021, s. 255; ÖZEN, Mustafa, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 239.

D. Dosya İnceleme Yetkisi ve Vekaletname İbrahim Etme Mecburiyeti

Müdafinin soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosya inceleme ve örnek alma yetkisinin kapsamı ortaya konulduktan sonra, uygulamada ciddi bir sorun teşkil eden bu yetkinin kullanılmasının vekaletname ibrazına bağlı olup olmadığı meselesi de ele alınmalıdır.

CMK'nın 153'üncü maddesinde müdafinin soruşturma aşamasında dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisi düzenlenmiş, bu yetkinin kullanılması vekaletname ya da yetki belgesi ibrazına bağlı kılınmamıştır. Bununla birlikte avukatların görev, yetki, hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği Avukatlık Kanunu'nun 2'nci maddesinin üçüncü fıkrası ile 46'ncı maddesinin ikinci fıkrasında konu ile ilgili farklı hükümlere yer verilmiştir⁶⁶. Netice itibarıyla hem CMK'da hem de Avukatlık Kanunu'nda müdafinin dosyayı incelemesi noktasında bir serbestlik getirilmiş iken, Avukatlık Kanunu'nda müdafinin dosyadan örnek alması hususunda vekaletname ibrazı şart koşulmuştur.

Bu hükümler nazara alındığında, müdafinin vekaletname olmaksızın soruşturma dosyasını inceleme yetkisinin bulunduğuna ilişkin herhangi bir tereddüdün olmadığı, yalnızca dosyadan örnek alma yetkisi hususunda bir tespit yapılması gerektiğinin anlaşılması karşısında, Yargıtay, müdafinin soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisinin kullanılması için dahi vekaletname ibrazını şart koşmaktadır. Bu husus Yargıtay 15. Ceza Dairesinin bir kararında⁶⁷ şu şekilde açıklanmıştır:

⁶⁶ Avukatlık Kanunu m. 2/3: “Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır. Kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür. Bu belgelerden örnek alınması **vekaletname ibrazına** bağlıdır. Derdest davalarda müzakereler duruşma günü beklenmeksizin mahkemeden alınabilir.”

Avukatlık Kanunu m. 46/2: “Avukat veya stajyer, vekâletname olmaksızın dava ve takip dosyalarını inceleyebilir. Bu inceleme isteğinin ilgililerce yerine getirilmesi zorunludur. **Vekâletname ibraz etmeyen** avukata dosyadaki kağıt veya belgelerin örneği veya fotokopisi verilmez.”

⁶⁷ Yarg. 15. CD., T. 25.02.2013, E. 2013/2162, K. 2013/3282, <https://www.kazanci.com.tr>, (erişim tarihi: 29.03.2022). Aynı yönde başka bir karar için bkz. Yarg. 15. CD., T. 25.10.2021, E. 2011/10088, K. 2011/5760, <https://www.kazanci.com.tr>, (erişim tarihi: 29.03.2022): “Belirtilen yasal düzenlemeler ile dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, genel olarak soruşturma evresinin gizli olduğu, şüpheli müdafii ya da katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişi vekili olan avukatın soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla soruşturma evrakının inceleyebileceği, ancak bunun için de avukatın müdafii veya vekil olduğuna dair görevlendirme yazısı veya vekâletname ibraz etmesi gerektiği, **vekâletname ya da görevlendirme yazısı olmadan sadece mahkemelerdeki dava dosyaları ile icra dairelerindeki takip dosyalarının incelenebileceği, soruşturma dosyalarının ise incelenemeyeceği gözetilmeden**, inceleme talebinin reddine dair Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı kararına karşı itirazın kabulüne ilişkin karara yönelik itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden 5271 Sayılı CMK'nun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur.”; Yargıtay'ın başka bir kararında soruşturma aşamasında müdafinin vekaletname olmaksızın dosyayı inceleme yetkisinin bulunmadığı şu cümlelerle ortaya konulmuştur: “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 1. fıkrasında, müdafinin, soruşturma evresinde dosya içeriğini

“Belirtilen yasal düzenlemeler ile dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, genel olarak soruşturma evresinin gizli olduğu, şüpheli müdafii ya da katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişi vekili olan avukatın soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla soruşturma evrakını inceleyebileceği, vekâletname ya da görevlendirme yazısı olmadan soruşturma dosyaları haricinde sadece mahkemelerdeki dava dosyaları ile icra dairelerindeki takip dosyalarının incelenebileceği gözetilmeden...”⁶⁸.

Doktrinde de haklı olarak belirtildiği üzere, Kanun’un verdiği bir yetkiyi kısıtlaması sebebiyle, söz konusu Yargıtay içtihadının hukuka uygun olduğunu söylemek mümkün değildir⁶⁹. Kanaatimizce de, CMK ve Avukatlık Kanunu hükümleri göz önünde

---

inceleyebileceği ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabileceği, aynı maddenin 2 ve 3. fıkralarında ise soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, sulh ceza hakiminin kararıyla bu yetkisinin kısıtlanabileceği, ancak yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanakla bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere dair tutanaklar hakkında, kısıtlamaya dair hükmün uygulanmayacağı belirtilmiştir. Somut olayda, soruşturma dosyasını inceleme isteğinde bulunan Avukatın şüphelinin müdafii olmadığı ve adı geçen şüpheliye ait vekaletnamesi de bulunmadığı için soruşturma dosyasını inceleyemeyeceği gözetilmeden, Cumhuriyet savcısının itirazının kabulü yerine reddine karar verilmesi yasaya aykırıdır.”, Yarg. 10. CD., T. 9.9.2013, E. 2013/9333, K. 2013/7369, <https://www.kazanci.com.tr>, (erişim tarihi: 16.09.2022).

⁶⁸ Bununla birlikte, uygulamada her avukatın vekaletname ibrazı olmadan soruşturma dosyasını inceleme yetkisinin bulunduğu karar verilen mahkeme kararları da bulunmaktadır. Örneğin, İzmir 16. Sulh Ceza Mahkemesi 2011/79 sayılı kararında, her avukatın vekaletname ibraz etmeden de soruşturma dosyasını inceleme yetkisinin bulunduğu şu açıklamalarla hükmetmiştir: “Her avukat, vekalet sunmaya gerek duyulmadan gizlilik kararı verilmemiş soruşturma ve kovuşturma dosyalarını inceleme hak ve yetkisine sahip bulunmaktadır. İnceleyen avuktan kimlik sorulması ve talebin yazılı olarak alınması her zaman mümkün olup bu konuda yasal bir kısıtlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla, hakkında gizlilik kararı verilmemiş, Avukatlık Kanunu 2. maddesindeki deyimlerle kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bir kısıtlaması bulunmayan (hakkında gizlilik kararı verilememiş) soruşturma dosyasının incelenmesinin kısıtlanmasına yasal olarak olanak yoktur. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 153/2. maddesine göre “müdafii dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise, Cumhuriyet Savcısı’ nin istemi üzerine, Sulh Ceza Hakimisi’ nin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.” Hükmü uyarınca her ne kadar dosya inceleme talebinde bulunan Avukat ...’ in müdafii olduğuna dair görevlendirme yazısı veya vekaletname ibraz etmemiş ise de dosyayı inceleme isteminin soruşturmanın güvenliğini tehlikeye sokmayacağı, çünkü soruşturmanın güvenliğini tehlikeye sokma durumunda savcının, Sulh ceza Mahkemesi’ nden gizlilik kararı alması gerektiği, ancak Savcılığın böyle bir gizlilik kararı talebinde bulunmadığı, bu nedenlerle Mahkememizce Anayasa’ nın 36. maddesinde yer alan hak arama hürriyeti, insan hakları Avrupa sözleşmesinin 6. maddesinde yer alan Adil yargılanma hakkı, avukatlık kanunu ve ceza muhakemeleri kanununa bağlı olarak avukatın, soruşturma dosyasını “gizlilik kararı yoksa” vekalet koymadan incelemek hakkına sahip olduğu kanaatine varıldığından muterizin itirazının kabulüne karar vermek gerekmiştir.”, Karar için bkz. <https://www.kirklarelibarosu.org.tr/>, (erişim tarihi: 25.03.2022). Ancak bu yönde karar ve uygulamanın oldukça sınırlı olduğu belirtilmelidir; Kamu Denetçiliği Kurumu, avukat veya stajyer avukatın incelemek istediği soruşturma ve dava dosyalarının kalemde bulunmaması hâlinde, vekaletname aranmaksızın, görevli kalem memurunun UYAP ekranı üzerinden avukat ve stajyer avukata soruşturma ve dava dosyalarını inceleme imkânını sağlaması gerektiği yönünde tavsiye kararı vermiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu’nun bu kararının savunma hakkı ve silahların eşitliği ilkesi bakımından oldukça isabetli olduğu ifade edilmelidir. Karar için bkz. Kamu Denetçiliği Kararı, No. 2021/21993, S. 2022/7894-S.22.12110, 20.06.2022, <https://kararlar.ombudsman.gov.tr/Arama/Download?url=20211228\208353\Yayin\Karar-2021-21993.pdf&tarih=2022-06-20T10:44:28.409832>, (erişim tarihi: 15.09.2022).

⁶⁹ Müdafii dosya inceleme yetkisini kullanabilmesi için vekaletname ibraz etmesine gerek olmadığını belirten görüşler için bkz. ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN /

bulundurulduğunda, Türk Hukukunda müdafinin dosya inceleme yetkisini kullanabilmesi için vekaletname ya da yetki belgesi ibraz etme koşulunun bulunmadığı anlaşılmaktadır⁷⁰. Ayrıca bu yönde bir kabul, avukatın vekaletini alacağı bir iş için dosyanın durumunu önceden görmesi ve buna göre vekaleti kabul edip etmeyeceğine karar vermesi noktasında daha isabetli olacaktır⁷¹. Tüm bu sebeplerle, hem mülga hem de meri yönetmeliklerde öngörülen, müdafinin soruşturma dosyasını inceleyebilmesi için vekaletname ibrazının arandığı hükümlerin hukuka aykırı olduğu söylenmelidir⁷².

Müdafinin kovuşturma aşamasında dosya inceleme yetkisini kullanabilmesi için vekaletname ibrazının gerekli olup olmadığına bakıldığında ise, ne CMK'nın 153'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında ne de Kanun'un başka bir hükmünde dava dosyasının incelenmesi için vekaletname ibraz etmenin aranmadığı görülmektedir⁷³. Bu sebeple hem mülga hem de meri yönetmelik hükümlerinde bulunan ve müdafinin kovuşturma dosyasını inceleyebilmesi için vekaletname ibrazını şart koşan hükümlerin de hukuka aykırı olduğu söylenmelidir⁷⁴. Uygulamada soruşturma aşamasının aksine kovuşturma aşamasında, müdafilerin dosya inceleme yetkilerini vekaletname ibraz etmeden de kullanabildikleri belirtilmektedir⁷⁵.

ERDEN TÜRÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, 2021, s. 178; YÜCEL, 2014, s. 114-116; PEHLİVAN, 2013, s. 1512; BOZDAĞ, 2014, s. 160; DİKKAŞ, 2018, s. 86; APİŞ, 2019, s. 79; DOĞMUŞ, 2019, s. 1084; SÜRÜCÜ, 2021, s. 263-264; BOZDAĞ / KORKMAZ, 2021, s. 59; ÇULHA/ DEMİRAĞ/ NUHOĞLU/ OKTAR/ TEZCAN, 2017, s. 64; ÖNTAN, 2017, s. 574; ARTANTAŞ, 2021, s. 64-65; ŞEN / YILDIZ / DUYSMAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, 2022, s. 191-192; ALTIPARMAK, Cüneyd, **100 Başlıkta Soruşturma Evresi**, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 121.

⁷⁰ Bu konuda, hem CMK hem de Avukatlık Kanunu'ndan sonra yürürlüğe giren Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 137'nci maddesinin ikinci fıkrasında da, müdafinin dosyayı inceleme yetkisi düzenlenmiş ve bu yetkinin kullanılması vekaletname ibrazına bağlı kılınmamıştır. Buradan Yönetmeliği çıkaran makam olan Adalet Bakanlığı'nın esas iradesinin vekaletname ibrazı olmadan müdafinin dosyayı inceleme yetkisi bulunduğunu kabule yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

⁷¹ YÜCEL, 2014, s. 114; PEHLİVAN, 2013, s. 1532-1533; ARTANTAŞ, 2021, s. 66-67. Nitekim Avukatlık Kanunu'nun 37'nci maddesinde avukatların bağımsızlığının sağlanması amacıyla; "Avukat, kendisine teklif olunan işi sebep göstermeden reddedebilir" hükmüne yer verilerek avukata işi reddetme hakkı tanınmıştır. Kanun'un 38'inci maddesinde de zorunlu bir işi ret hâli düzenlenmektedir. Bu gibi hâllerde avukatın işi reddedip reddetmeyeceğine karar verebilmesi için vekaletname olmadan soruşturma dosyasını inceleyebilmesi gerekmektedir.

⁷² Aynı yönde görüş için bkz. KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2010, s. 455.

⁷³ DONAY, 2015, s. 380; SÜRÜCÜ, 2021, s. 254-255; ARTANTAŞ, 2021, s. 68.

⁷⁴ KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2010, s. 454-455.

⁷⁵ DOĞMUŞ, 2019, s. 1063.

Müdafinin dosyadan örnek alma yetkisinin kullanılması bakımından vekaletname ibrazının gerekli olup olmadığı meselesi de, CMK ve Avukatlık Kanunu hükümlerinden hangisinin uygulanacağı sorusuna verilecek cevap ile belli olacaktır. Bu konuda bir görüş; CMK'nın Avukatlık Kanunu'na göre daha sonra yürürlüğe girmiş olması, Avukatlık Kanunu'nun avukatların görev, hak ve yükümlülüklerini düzenlemesinin yanında CMK'nın savunma hakkını düzenlemesi ve bu konuyla ilgili lehe bir hüküm sevk etmiş olması sebebiyle, CMK'nın Avukatlık Kanunu'na göre öncelikli olarak uygulanma kabiliyetini haiz olduğunu, müdafinin dosyadan örnek alması için vekaletname ibraz etmesinin gerekli olmadığını belirtmiştir⁷⁶. Doktrinde hâkim olan başka bir görüş Avukatlık Kanunu'ndaki hükümleri göz önünde bulundurarak, müdafinin dosyadan örnek alması için vekaletname ibraz etmesinin şart olduğunu belirtmiştir⁷⁷. Bu hususta diğer bir görüş ise, Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 137'nci maddesinde⁷⁸ yer verilen soruşturma aşamasında müdafinin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisine ilişkin hükmü göz önünde bulundurarak, müdafinin hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında dosyadan örnek alma yetkisini kullanabilmesi için vekaletname ya da yetki belgesi ibraz etme zorunluluğunun bulunmadığını belirtmiştir⁷⁹.

⁷⁶ Doktrinde *Dülger* Avukatlık Kanunu'na atıf yapmamakla birlikte, CMK'da müdafinin dosyadan örnek almasının vekaletname ibrazına bağlı kılınmamış olması sebebiyle, aksi yönde bir uygulamanın hukuka aykırı olacağını belirtmiştir. Bkz. DÜLGER, **2012**, s. 64; TAŞKIN, **2008**, s. 400: Yazar bu görüşte olmakla birlikte, yine de Avukatlık Kanunu'nda değişiklik yapılarak ilgili hükümlerin CMK ile uyumlu hâle getirilmesi gerektiğini belirtmiştir; TOP, **2018**, s. 231; SÜRÜCÜ, **2021**, s. 266; ARTANTAŞ, **2021**, s. 71; NİŞANCI, **2022**, s. 179-180.

⁷⁷ SOYASLAN, **2010**, s. 193; CENTEL, **2014**, s. 717: Yazar bu görüşte olmakla birlikte, baro tarafından görevlendirilen müdafinin dosyadan örnek alması için vekaletname ibraz etmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir. Nitekim bu gibi durumlarda şüpheli ile müdafii arasında bir vekalet ilişkisi bulunmamaktadır; YÜCEL, **2014**, s. 114; APİŞ, **2019**, s. 80; DOĞMUŞ, **2019**, s. 1073; BOZDAĞ / KORKMAZ, **2021**, s. 59; ÇELİK, **2022**, s. 240.

⁷⁸ “(1) Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek şartıyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. (2) Şüpheli ve müdafii soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini fiziki ya da elektronik ortamda harçsız olarak alabilir. (3) Şüpheli ve müdafii dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek almasına ilişkin yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi ve ilgili hâkimin kararıyla kısıtlanabilir. (4) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında üçüncü fıkra hükmü uygulanmaz. (5) Bu maddenin içerdiği haklardan mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören ve vekilleri de yararlanır. (6) İncelemenin yapıldığına veya belge örneği alındığına dair düzenlenen dosya inceleme ya da belge örneği alma tutanağı, dosyayı inceleyen veya belge örneği alan ile nezaret eden görevli tarafından imzalandıktan sonra taranarak UYAP'a aktarılır. (7) Soruşturma evraki soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla Cumhuriyet savcısının belirleyeceği personel huzurunda kalemde veya ön büroda incelenir.”

⁷⁹ YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 219: Yazarlara göre uygulamada hâlen karşılaşılan sorunlar, mülga Ceza Kalem Yönetmeliği'nin 45'inci maddesinin ikinci fıkrasında bulunan ve dosyadan örnek almayı vekaletname ibrazına bağlayan hüküm ile Danıştay tarafından iptal edilen Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 22'nci maddesinde bulunan ve kollukta bulunan soruşturma dosyasının incelenmesini Cumhuriyet savcısının yazılı iznine bağlayan hükümden kaynaklanmaktadır. İki hüküm de şu anda yürürlükte değildir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade

Kanaatimizce de zikredilen hükümler göz önünde bulundurulduğunda, CMK'nın öncelikli olarak uygulanması suretiyle, Türk Hukukunda müdafinin soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosyadan örnek alabilmesi için vekaletname ibraz etmesinin gerekli olmadığı yönünde bir kabulün savunma hakkına daha uygun olacağı anlaşılmakla birlikte, uygulamanın soruşturma aşamasında aksi yönde tezahür ettiği söylenmelidir⁸⁰.

Uygulamada müdafilerin soruşturma dosyalarını inceleyip örnek almaları için vekaletname ibrazının aranması, dosya ile ilgisiz müdafilerin soruşturma dosyalarını inceleyip örnek almalarının önlenmesi suretiyle soruşturmanın gizliliğinin korunması amacı ile yapılsa dahi, bunun mutlaka kanuni bir düzenlemeye kavuşturulması gerekmektedir. Ancak kanaatimizce buna gerek yoktur. Nitekim ilgisiz olduğu soruşturma dosyasını inceleyip örnek alıp, ardından da bunu üçüncü kişiler ile paylaşarak dosya inceleme yetkisini kötüye kullanan müdafinin hakkında TCK'nın 285'inci maddesinde düzenlenen "Gizliliğin ihlali" ve 257'nci maddede düzenlenen "Görevi kötüye kullanma suçu" ile Avukatlık Kanunu'ndaki disiplin

---

Alma Yönetmeliği'ndeki hüküm Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 15.12.2005 tarihli ve 2005/762 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

⁸⁰ Soruşturma aşamasında müdafilerin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkilerini kullanabilmeleri bakımından yeknesak bir uygulamanın olmadığı söylenebilir. Ancak bu konuda genellikle, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün Türkiye Barolar Birliği ile Başsavcılıklara gönderdiği yazılarda yer verilen hususların dikkate alındığı ifade edilmelidir. Bu yazılarda genel olarak, vekaletname ibraz etmeyen avukatın soruşturma dosyasını inceleyebilmesinin mümkün olduğu belirtilmekle birlikte, bu yetkinin kullanılması bazı şartlara bağlı kılınmaktadır. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından UYAP kayıtları vekaletname ibrazına denk tutulmaktadır. Nitekim soruşturmanın UYAP üzerinden incelenmesi için elektronik ortamda vekaletname sunulmuş olması gerekmektedir. Müdafinin elinde UYAP kaydı da yok ise diğer durumlara bakılmaktadır. Bu hâllerde ne şekilde hareket edileceği hususunda Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderdiği yazıda şu açıklamalara yer verilmektedir: "2- Avukatın, lehine inceleme yapmak istediği şahısla ilgili UYAP kaydı, müdafinin veya vekil sıfatını aldığına dair bir görevlendirme yazısı ya da vekaletnamesinin bulunmadığı hallerde; a) Avukat tarafından, soruşturma dosyasının hangi tarafı ile ilgili inceleme yapılmak istendiğine dair kendisinin imzalı beyanını içeren dilekçesi ve ekinde baro kimlik belgesinin bir örneği ile ön büro veya Cumhuriyet savcılığı soruşturma bürosuna başvuruda bulunabileceği, varsa bu başvuruya, lehine inceleme yapılacak kişinin iznini içeren imzalı dilekçesini de ekleyebileceği, b) Avukatın tarafın inceleme izin dilekçesinin aslı kendisinde bulunuyor ise suretini onaylayarak adli mercilere sunabileceği, aslı kendisinde bulunmayan taraf dilekçesini sunmasının 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 56 ncı maddesine aykırılık teşkil edeceği, c) Soruşturma dosyasında kısıtlama kararı bulunuyor ise ilgili tarafın katılma hakkının bulunduğu işlemler ile birliktelik raporlarının söz konusu avukatın incelemesine sunulabileceği, 3- Soruşturmaya ilişkin bilgi ve kişisel veri içermesi nedeniyle UYAP dosya sorgu ve dosya kapak bilgisi gibi bilgi isteklerinde de avukatın lehine inceleme yapmak istediği şahısla ilgili UYAP'ta kaydının bulunması ya da müdafinin veya vekil sıfatını aldığına dair bir görevlendirme yazısı ya da vekaletnameyi sunması gerektiği, bunlar yoksa soruşturma dosyasının hangi tarafı ile ilgili inceleme yapılmak istendiğine dair kendisinin imzalı beyanını içeren dilekçesi ve ekinde baro kimlik belgesinin bir örneği ile ön büro veya Cumhuriyet savcılığı soruşturma bürosuna başvuruda bulunabileceği, varsa bu başvuruya, lehine inceleme yapılacak kişinin iznini içeren imzalı dilekçesini de ekleyebileceği, 4- Tüm bu işlemlere dosya inceleme tutanağında yer verilmesi ve taraflar ya da müdafinin veya vekiller tarafından sunulan dilekçeler ile eklerinin taranarak UYAP sistemine aktarılması gerektiği, Düşünülmeyle birlikte sorunun kanun ve yargı yoluyla çözümlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.", <https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1112021141024Avukat%C4%B1n%20Dosya%20%C4%B0ncelemesi.pdf>, (erişim tarihi: 07.04.2022). Aynı konuda Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün Türkiye Barolar Birliği'ne gönderdiği ve benzer açıklamalara yer verilen yazı için bkz. https://d.barobirlik.org.tr/2019/20190318_duyuru3.pdf, (erişim tarihi: 07.04.2022).

hükümlerinin uygulanması mümkündür. Bu yolla hem müdafilerin dosya inceleme yetkisi kısıtlanmamış olacak hem de mesleğin getirdiği bir hakkı kötüye kullanan avukat hakkında yaptırım uygulanarak soruşturmanın gizliliği kuralının ihlal edilmesi önlenmiş olacaktır. Zira dosya ile ilgisini yazılı olarak ispatlayamadığından bahisle müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması hâlinde yaşanan menfaat kaybı, ilgisiz bir müdafinin dosyayı incelemesiyle doğabilecek gizliliğin ihlali tehlikesine göre daha ağır basmaktadır⁸¹. Ayrıca bir müdafinin başka bir avukata vekalet vererek de soruşturma işlemlerini takip edebilir. Sonraki avukat ile şüpheli arasında bir vekalet ilişkisinin bulunmadığı bu gibi durumlarda müdafinin dosyayı incelemesine ve dosyadan örnek almasına engel olunması savunma hakkını ihlal eder.

Sonuç itibariyle, soruşturma dosyası ile ilgisini yazılı veya sözlü şekilde ortaya koyan müdafilerin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkilerini kullanabilmeleri için vekaletname ya da yetki belgesi ibraz etmeleri gerekmemektedir. Müdafinin dosya ile ilgisini şüpheden uzak bir şekilde ispat etmesi aranmamalı, savunma hakkına uygun olacak şekilde, müdafinin beyanına itimat edilerek soruşturma dosyası incelemeye açılmalıdır. Nitekim Avukatlık Kanunu'nun 1'inci maddesinde avukatlık mesleği, bir serbest meslek olmasının yanında aynı zamanda kamu hizmeti olarak düzenlenmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise avukatların yargının kurucu unsuru olan savunmayı temsil ettikleri hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeler karşısında, savunma hakkını kullanmayı amaç edinen avukatlara savcılık ve kolluk makamları tarafından kolaylık sağlanmalı, yeri geldiğinde avukatların salt beyanına dahi güvenilerek hareket edilmelidir⁸².

E. Şüpheli ve Sanığın Dosyayı İnceleme Hakkının Bulunup Bulunmadığı Meselesi

CMK'nın 157'nci maddesinde savunma hakkına zarar vermemek kaydıyla soruşturma evresindeki usul işlemlerinin gizli olduğuna ilişkin bir hükme yer verilmekle birlikte, hem soruşturma aşaması hem de kovuşturma aşaması bakımından, şüpheli ve sanığın dosyayı inceleme hakkının bulunup bulunmadığına ilişkin bir belirlemeye Kanun'da yer verilmemiştir. Bununla birlikte, 06.08.2015 tarih ve 29437 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bölge Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 137'nci maddesinde, şüpheli ve sanığın, soruşturma ve

⁸¹ TANER, 2019, s. 218; ARTANTAŞ, 2021, s. 68.

⁸² *Avukatlığın mahiyeti* başlıklı Avukatlık Kanunu'nun 1'inci maddesi şu hükmü içermektedir: “(1) Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir. (2) Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder.”; Kanaatimizde de isabetli bulunan, ceza muhakemesi hukukunda müdafinin şüpheli ve sanığı vekaletname olmadan temsil edebilmesinin kural olarak benimsendiği görüşü için bkz. ŞEN / YILDIZ / DUYMAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, 2022, s. 197-200.

kovuşturma aşamasında dosya inceleme ve dosyadan örnek alma haklarının bulunduğu düzenlenmiştir.

Doktrinde bir görüş, bahsi geçen düzenlemelerden yola çıkarak, şüpheli ve sanığın dosyayı inceleme hakkının bulunmadığını, söz konusu yetkinin CMK'nın 153'üncü maddesi ile münhasıran müdafie verildiğini ileri sürmüştür⁸³. Bu görüşte olan yazarlardan biri tarafından, şüpheli ve sanığın kural olarak dosya inceleme hakkının bulunmadığı belirtilmekle birlikte, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının, kovuşturma aşamasında ise mahkemenin şüpheli ve sanığa dosyayı inceletme ya da dosyadan belge örneği verme noktasında takdir yetkisinin bulunduğu ortaya konulmuştur⁸⁴. Bu görüşte olan diğer bir yazar ise, şüpheli ve mağdurun Bilgi Edinme Kanunu kapsamında da soruşturma dosyasını inceleme hakkının bulunmadığını, zira CMK'nın Bilgi Edinme Kanunu'na göre sonraki özel kanun niteliğini haiz olduğunu belirtmiştir⁸⁵.

Bu konuda doktrindeki aksi görüş, her ne kadar Kanun'da açık bir hüküm bulunmasa da, soruşturmanın gidişatına zarar verilmeyecek ise soruşturma aşamasında ve her durumda kovuşturma aşamasında bu hakkın şüpheli ve sanığa tanınması gerektiğini, bu durumun silahların eşitliği ilkesinin bir gereği olduğunu ileri sürmüştür⁸⁶. Bu görüşte olan yazarlar özellikle, müdafii bulunmayan şüpheli ve sanığa bu hakkın tanınmaması hâlinde, savunma hakkının ağır bir şekilde kısıtlanmış olacağını belirtmiştir⁸⁷. Ayrıca kovuşturma aşamasında sanığın dosyayı inceleme hakkının bulunmadığına ilişkin yasaklayıcı bir hükme de CMK'da

---

⁸³ KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2010, s. 460; ALAN AKCAN, Esra, "Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2015, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 32; Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147'nci maddesinin birinci fıkrası dosya inceleme yetkisini kural olarak müdafie tanımış olmakla birlikte, aynı maddenin dördüncü fıkrasında müdafisi bulunmayan şüpheli ve sanıkların dosyayı ve bir görevli nezaretinde delilleri inceleme yetkisinin bulunduğu düzenlenmiştir. Bu hükümlerden yola çıkılarak, Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda hâlen dosya inceleme yetkisinin kural olarak müdafide bulunduğu belirtilmektedir. Bkz. FAHL, Christian, "The Guarantee of Defence Counsel and the Exclusionary Rules on Evidence in Criminal Proceedings in Germany", *German Law Journal*, Year: 2007, Vol: 08, No: 11, pp. 1056-1057.

⁸⁴ DEMİRBAŞ, 2022, s. 215. Yazara göre ayrıca, müdafisi bulunmayan şüpheliye bir görevli nezaretinde dosya inceleme olanağı tanınmalıdır.

⁸⁵ OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 257.

⁸⁶ CENTEL, 2014, s. 713; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, 2021, s. 198; TAŞKIN, 2008, s. 410; YILDIRIM / KILIÇ, 2021, s. 361-362; BAYTAZ, 2021, s. 134; SÜRÜCÜ, 2021, s. 259.

⁸⁷ KARAKEHYA, 2007, s. 136; AKYILDIZ, 2021, s. 40-41; Doktrinde *Alşahin* tarafından da şüpheli ve sanığa dosya inceleme hakkının tanınmaması durumunda, müdafisi bulunmayan şüpheli ve sanığın savunma hakkının ağır bir şekilde sınırlandırılmış olacağı ifade edilmekle birlikte, yazar yalnızca CMK'nın 150'nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası uyarınca kendilerine müdafii atanmış şüpheli ve sanık dışındakilere dosya inceleme hakkının tanınması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. ALŞAHİN, 2006, s. 1054-1055.

açıkça yer verilmemiştir. Doktrinde bu görüşte olan bazı yazarlar tarafından bu tartışma anlamsız bulunmakta, vekile tanınan bir yetkinin asile tanınmamasının mümkün olmadığı ortaya konulmuştur⁸⁸. Yine bu görüşte olan bir yazar, soruşturma aşamasında şüphelinin dosyayı incelemesi durumunda kendisine uygulanacak tedbirleri öğrenecek olması sebebiyle kaçma ya da delilleri karartma şüphesinin ortaya çıkacağını kabul etmekle birlikte, CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükmün burada da kıyasen uygulanarak dosya inceleme hakkının şüpheli bakımından kısıtlanabileceğini ileri sürmüşlerdir⁸⁹.

AİHS'nin 6'ncı maddesinde adil yargılanma hakkı düzenlenmiş, maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendinde sanığın savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve imkânlarla sahip olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Dosya inceleme hakkının savunmanın hazırlanması için gerekli imkânlarla sahip olma hakkı bakımından hayati bir önem arz ettiği tartışmasızdır⁹⁰. AİHM'nin vermiş olduğu kararlarda, kovuşturma aşamasında dava dosyasının müdafisi ve sanığa ayrı ayrı gösterilmesine ve müdafisi bulunmayan şüpheli ve sanığa da soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosya inceleme hakkının tanınması gerektiğine hükmedilmektedir⁹¹. Soruşturma aşamasında şüphelinin müdafisinin bulunması hâlinde dosyanın ayrıca şüpheliye gösterilmesinin gerekip gerekmediğinin AİHM kararlarından anlaşılamadığı belirtilmekle birlikte⁹², doktrinde diğer içtihatlarla varılan sonuçların soruşturma aşamasını da kapsayacak şekilde geniş yorumlanmasını ve soruşturma aşamasında müdafisi bulunan şüphelinin de dosya inceleme hakkının bulunduğu kabul edilmesi gerektiğini belirten görüşler bulunmaktadır⁹³.

---

⁸⁸ YAŞAR / OTACI, 2022, , s. 1533.

⁸⁹ TAŞKIN, 2008, s. 410.

⁹⁰ KARAKEHYA, 2007, s. 138; ARTANTAŞ, 2021, s. 78.

⁹¹ AİHM, Rowe and Davis v. Birleşik Krallık, No. 28901/95, 16.02.2000, <https://hudoc.echr.coe.int/>, (erişim tarihi: 31.03.2022). Bu yöndeki kararlar ve analizi için bkz. KARAKEHYA, 2007, s. 138; AİHM'ne göre kovuşturma aşamasında müdafisi bulunmayan sanığa dosya inceleme olanağının sağlanmaması da adil yargılanma hakkını evleviyetle ihlal eder. Bkz. Foucher v. Fransa, No. 22209/93, 18.03.1997, <https://hudoc.echr.coe.int/>, (erişim tarihi: 30.03.2022). Sanığın savunmasını kolaylaştırmak için dava dosyasından örnek almasına izin verilmesi gerektiğine ilişkin AİHM kararları için bkz. Rasmussen v. Polonya, No. 38886/05, 28.07.2009, Moiseyev v. Rusya, No. 62936/00, 06.04.2009, Matyjek v. Polonya, No. 38184/03, 24.09.2007, Seleznev v. Rusya, No. 15591/03, 01.12.2008, <https://hudoc.echr.coe.int/>, (erişim tarihi: 14.05.2022), bkz. AİHM 6. Madde Rehberi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019112333Guide_Art_6_criminal_TUR.pdf, (erişim tarihi: 15.05.2022); Kamu yararı gerekçesiyle sanığın dava dosyasına ve diğer belgelere erişiminin kısıtlanmasının silahların eşitliği ilkesini ihlal edeceğine ilişkin bir karar için bkz. AİHM, Matyjek v. Polonya, No. 38184/03, 24.04.2007, <https://hudoc.echr.coe.int/>, (erişim tarihi: 14.05.2022).

⁹² KARAKEHYA, 2007, s. 138.

⁹³ ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM / SIRMA GEZER / F. SAYGILAR KIRIT / ALAN AKCAN / ERDEN TÜTÜNCÜ / ÖZAYDIN / ALTINOK VİLLEMİN / TOK, 2021, s. 177; Şüpheli ve sanığın soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosya inceleme ve dosyadan örnek alma hakkının bulunduğu ilişkin başka bir görüş

CMK’da her ne kadar soruşturma aşamasında şüphelinin dosyayı inceleme hakkının bulunduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da, AİHS’nin 6’ncı maddesinin üçüncü fıkrasındaki hüküm ve bu hüküm uyarınca AİHM’nin geliştirdiği içtihat göz önünde bulundurulduğunda, ayrıca Anayasa’nın 90’uncü maddesinin beşinci fıkrasında usulüne uygun bir şekilde yürürlüğe giren temel hak ve hürriyetlere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile kanun hükümlerinin çatışması hâlinde sözleşme hükümlerinin uygulanacak olmasının öngörülmesi karşısında, Türk hukukunda şüphelinin soruşturma aşamasında dosyayı inceleme hakkının bulunduğunu kabul etmek gerekir⁹⁴. Nitekim vekilin yararlandığı bir haktan asilin yararlanmaması hukukun genel kaideleri ile de bağdaşmaz. Şüphelinin soruşturma dosyasını incelemesinin soruşturmanın amacını tehlikeye düşürecek olması hâlinde, CMK’nın 153’üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükmün kıyasen uygulanarak dosya inceleme hakkının kısıtlanması mümkündür. Soruşturma aşaması için kabul edilen bu hakkın, kovuşturma aşaması için de evleviyetle mevcut olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim Anayasa’nın 141’inci maddesi ile CMK’nın 182’ncü maddesi uyarınca kovuşturma aşamasında aleniyet ilkesi benimsenmiş olup, özellikle müdafisi bulunmayan sanıklara dosya inceleme hakkının tanınmaması durumunda adil yargılanma hakkı ağır bir şekilde sınırlanmış olacaktır⁹⁵.

CMK’nın 234’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde mağdur ile şikayetçinin, soruşturma aşamasında, soruşturmanın gizliliğinin ve amacının bozulmaması koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme hakkının bulunduğu düzenlenmiştir⁹⁶. Mağdur ile şikayetçiye tanınan bu imkânın açıkça şüpheliye tanınmaması silahların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil eder niteliktedir. Nitekim bu ilkeye göre muhakemenin tarafları iddia ve savunmalarını ortaya koyarken eşit imkânlara sahip olmalıdır⁹⁷. Aksi durumda adil yargılanma

---

için bkz. ERCAN, Mehmet Sercan, “Kovuşturma Evresinde Sanığın Hakları”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 186.

⁹⁴ KARAKEHYA, 2007, s. 142-143.

⁹⁵ Nitekim Yargıtay kararlarında da mahkûmiyete konu belgelerin sanığın incelemesine sunulmamasının savunma hakkını ihlal ettiğine hükmedilmiştir. “İstinabe yoluyla sorgusu yapılan sanık ifadesinde ‘çeki keşide edip etmediğini söyleyebilmek için çek fotokopisini görmesi gerektiğini, bu nedenle şimdilik suçlamayı kabul etmediğini’ belirttiği halde kendisine suça konu çek fotokopisi gösterilip yeniden savunması alınmadan mahkûmiyet kararı verilmek suretiyle savunma hakkının kısıtlanması, yasaya aykırıdır.”, Yarg. 10. CD., T. 21.03.2015, E. 23458/2015, K. 2947/2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (erişim tarihi: 14.05.2022).

⁹⁶ ALAN AKCAN, 2015, s. 13: Burada belgeden maksat, ceza muhakemesine konu olan olay hakkında delil olabilecek her türlü bilgiyi içeren yazıdır. Kim ya da kimler tarafından yazıldığına önemi olmayan bu belgeler, olayla ilgili olmalı ve içeriğinde delil olabilecek bir bilgi bulunmalıdır; Soruşturma dosyasında gizlilik kararının bulunması hâlinde mağdur ve şikayetçi dosyadan belge örneği alma hakkını kullanamayacak ancak buna rağmen kendi ifadelerini içeren tutanakları vekilleri aracılığıyla talep edebilecektir. SEÇKİN, 2020, s. 631.

⁹⁷ TANER, 2019, s. 101.

hakkı ihlal edilmiş olur⁹⁸. Bu sebeple mağdur ile şikayetçiye soruşturma dosyasından belge örneği isteme hakkını tanıyan bu hükmün kıyasen şüpheli hakkında da uygulanması gerekir⁹⁹. Bununla birlikte aynı bendin son cümlesinde, mağdur ile şikayetçinin, soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafaza altına alınan eşyayı vekilleri aracılığıyla inceleme haklarının bulunduğu düzenlenmiş, bu hakkın CMK'nın 153'üncü maddesine uygun olarak kullanılması gerektiği ortaya konulmuştur. Bu iki hükmü ele alan bir görüş, iki düzenlemenin birbiri ile çeliştiğini ve fakat uyumlu hâle getirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür¹⁰⁰. Kanaatimizce de isabetli olan diğer bir görüş belge örneği isteme hakkı ile dosyayı inceleme hakkının farklı hususlar olduğunu, bu sebeple bahsedilen hükümler arasında bir çelişki bulunmadığını ileri sürmüştür¹⁰¹. Dolayısıyla, mağdur ile şikayetçinin soruşturma aşamasında dosyadan belge örneği isteme hakkı bulunmakla birlikte, bu kişilerin soruşturma dosyasını incelemeleri ancak vekilleri aracılığıyla mümkündür.

Sonuç olarak, Türk Hukukunda şüpheli ve sanığın, soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosya inceleme ve dosyadan örnek alma hakkının bulunduğu anlaşılmakta olup, bu hususun Yönetmelik yerine CMK'da açıkça düzenlenmesinin daha isabetli olacağı belirtilmelidir¹⁰². Ayrıca, şüphelinin soruşturma dosyasını incelemesinin soruşturmanın amacını tehlikeye düşürecek olması hâlinde, CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükmün kıyasen uygulanarak şüphelinin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma hakkının kısıtlanması da mümkündür¹⁰³.

---

⁹⁸ Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru üzerine verdiği bir kararında silahların eşitliğinin sağlanmasının adil yargılanma hakkı bakımından arz ettiği önem şu cümlelerle açıklanmıştır: “*Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması, bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir.*”, Anayasa Mahkemesi, Gökhan Büyükkahraman Başvurusu (No: 2019/17415, 2/2/2022), p. 34, <https://www.resmigazete.gov.tr/>, (erişim tarihi: 30.03.2022).

⁹⁹ TAŞKIN, 2008, s. 412.

¹⁰⁰ TAŞKIN, 2008, s. 413.

¹⁰¹ ALAN AKCAN, 2015, s. 13, 37.

¹⁰² Şüphelinin dosya inceleme hakkının bulunduğunu kabul etmekle birlikte bu yönde bir hükme CMK'da açıkça yer verilmesinin daha isabetli olacağını belirten başka bir görüş için bkz. AKYILDIZ, 2021, s. 40-41.

¹⁰³ Ayrıca Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 137'nci maddesinin üçüncü fıkrasında da şüphelinin soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisinin kısıtlanabileceğine ilişkin hükme yer verilmiştir. Hüküm şu şekildedir: “*Şüpheli ve müdafinin dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek almasına ilişkin yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi ve ilgili hâkimin kararıyla kısıtlanabilir.*”

II. MÜDAFİİN DOSYA İNCELEME YETKİSİNİN KISITLANMASI

A. Genel Olarak

CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, müdafii dosya inceleme ve örnek alma yetkisinin, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürecek olması hâlinde Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması yukarıda da belirtildiği üzere yalnızca soruşturma aşamasında mümkündür¹⁰⁴. CMK'nın ilk hâlinde her suç için müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması mümkün kılınmış iken, 21/02/2014 tarih ve 6526 sayılı Kanun¹⁰⁵ ile müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak uygulamadan gelen itirazlar üzerine¹⁰⁶ önceki değişiklikten çok kısa bir süre sonra, 2/12/2014 tarih ve 6572 sayılı Kanun¹⁰⁷ ile 153'üncü maddenin yeniden düzenlenmesi sonucunda, yalnızca aynı maddenin ikinci fıkrasında sınırlı sayıda belirtilen katalog suçun varlığı hâlinde kısıtlama kararının verilmesinin mümkün olduğu bir sisteme geçilmiştir¹⁰⁸. Kısıtlama kararının verilebileceği suçlar şunlardır:

1. Kasten öldürme (TCK m. 81-83),
2. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, TCK m. 102),
3. Çocukların cinsel istismarı (TCK m. 103),
4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188),
5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m. 220),
6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (TCK m. 302-304, 307-308),

¹⁰⁴ BOZDAĞ, 2014, s. 167; YURTCAN, 2019, s. 233.

¹⁰⁵ Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140306m1-1.htm>, (erişim tarihi: 30.03.2022).

¹⁰⁶ Özellikle Cumhuriyet savcılarından gelen bu itirazlar, müdafii dosya inceleme yetkisinin hiçbir kısıtlama olmaksızın kabul edilmesinin, CMK'nın 157'nci maddesinde düzenlenen soruşturmanın gizliliği kuralı ile savunma hakkı arasındaki dengenin bozulduğuna yöneliktir. Bkz. YURTCAN, 2019, s. 232; Müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına ilişkin hükmün yürürlükten kaldırıldıktan sonra, devam edilen soruşturmalarda herhangi bir sorun yaşanmamasına ve dolayısıyla hiçbir gereksinim olmamasına rağmen kısa süre sonra Kanun'da değişiklik yapılmasını eleştiren görüş için bkz. SÜRÜCÜ, 2021, s. 268.

¹⁰⁷ Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141212M1-1.htm>, (erişim tarihi: 28.03.2022).

¹⁰⁸ ÇULHA / DEMİRAĞ / NUHOĞLU / OKTAR/ TEZCAN, 2017, s. 41-42; GÖKCEN, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 266.

7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (TCK m. 309-316),
8. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (TCK m. 326-331, 333-337),
9. 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da düzenlenen silah kaçakçılığı suçları (m. 12),
10. 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 160'ıncı maddesinde düzenlenen tanımlanan zimmet suçu,
11. 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda düzenlenen suçlar.

1. Kısıtlama Kararının Verileceği Hâller ve Kararın Kapsamı

Yukarıda da yeri geldikçe belirtildiği üzere, müdafinin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacının tehlikeye düşecek olması hâlinde kısıtlanabilir¹⁰⁹. Burada her şeyden önce müdafinin dosya inceleme yetkisinin soruşturmanın amacını hangi hâllerde tehlikeye düşürecek olduğunun ortaya konulması gerekir. Nitekim Kanun'da, doktrinin de eleştirdiği üzere, soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesinden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bir belirlemeye yer verilmemiştir¹¹⁰. Bu sebeple, soruşturmanın amacının ne zaman tehlikeye düşeceği hususu her somut olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir¹¹¹. Şüpheli tarafından önceden bilinmesi hâlinde sonuç elde edilemeyecek bir soruşturma işleminden

---

¹⁰⁹ 2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve ardından tüm dünyaya yayılan Covid-19 hastalığı sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiş ve bu hastalıkla mücadele kapsamında hükümetler tarafından çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda ülkemizde de adliyelerde yaşanan yoğunluğun azaltılması maksadıyla adliye personeli esnek ve nöbetleşe çalışma sistemlerine geçirilmiş, müdafilerin dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkilerine de fiili kısıtlamalar getirilmiştir. Bu dönemde müdafilerden takip ettikleri dava dosyalarını UYAP üzerinden elektronik ortamda incelemeleri istenmiştir. Her ne kadar UYAP portalı üzerinden dosya içeriğine ulaşılması mümkünse de bu ortama çoğu zaman dosya içeriğindeki tüm belgeler yüklenmemektedir. Soruşturma aşamasında, soruşturmanın gizliliği kuralı sebebiyle UYAP portalına yüklenen belge sayısı daha da azalmaktadır. Dosyadaki delillere bu portal üzerinden erişilip incelenmesi ise teknik olarak mümkün değildir. Bu sebeple, pandemi döneminde uygulanan müdafinin dosya inceleme yetkisine ilişkin bu nitelikteki fiili kısıtlamaların CMK'nın öngördüğü sistem ile bağdaşmadığı, hukuka aykırı olduğu ve savunma hakkına ağır ve telafisi güç sınırlamalar getirdiği belirtilmelidir. Nitekim müdafinin dosya inceleme yetkisinin hangi hâllerde ve hangi usulle kısıtlanacağı CMK'da düzenlenmiştir. Pandemi ise CMK'ya uygun bir kısıtlama usulüne gidilmemiş, dosya inceleme yetkisi fiili olarak kısıtlanmıştır. Bir an için toplum ve birey sağlığının korunması maksadıyla bu fiili kısıtlamaların gerekli olduğu düşünülebilirse de söz konusu kısıtlamaların kanunla öngörülmesi, ölçülü olması ve getirilen kısıtlama karşısında savunma hakkına zarar vermeyecek yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

¹¹⁰ ERDEM, Mustafa Ruhan, "AİHM Kararları Işığında Tutuklu Sanık Bakımından Hazırlık Soruşturması Dosyasını İnceleme Hakkı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2004, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 104.

¹¹¹ ALŞAHİN, 2006, s. 1059; GÜR, 2012, s. 213; CENTEL, 2014, s. 715; BOZDAĞ, 2014, s. 168; TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 606; DOĞMUŞ, 2019, s. 1076.

müdafii haberdar olması ve bunu şüpheliye bildirmesi durumunda söz konusu işlemin anlamını kaybedecek olması hâli, soruşturmanın amacının tehlikeye düşürülmesi olarak değerlendirilebilecektir¹¹². Örneğin, müdafii dosyayı incelemesi ve şüpheli hakkında tutuklama veya arama gibi bir koruma tedbirine başvurulabilecek bir bulguyu öğrenecek olması durumunda, müdafii bunu şüpheliye bildirirse söz konusu koruma tedbiri amacına ulaşamayacağından soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesinden bahsedilebilir¹¹³. Doktrinde; soruşturma aşamasında CMK'nın 135'inci maddesi uyarınca telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlendiği, 139'uncu maddesi uyarınca gizli soruşturmacı görevlendirildiği veya 140'inci maddesi uyarınca teknik izleme koruma tedbirlerine başvurulduğu ve bu tedbirlerin uygulanmasına devam edildiği hâllerde, buna ilişkin kararların ve bu yolla elde edilen bulgulara ilişkin dosya içeriğinin incelenmesinin müdafii bakımından kısıtlanmasının mümkün olduğunu belirten görüşler bulunmakla birlikte¹¹⁴, esasen burada dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına gerek bulunmamaktadır. Nitekim CMK'nın 135'inci maddesinin yedinci fıkrasında belirtildiği üzere¹¹⁵, bu tedbirlere ilişkin karar ve yapılan işlemler tedbir sürecince gizlidir. Dolayısıyla burada kendiliğinden bir gizlilik söz konusu olup, ayrıca müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının talep edilmesine gerek bulunmamaktadır¹¹⁶. Soruşturmanın amacının tehlikeye düşeceğinden bahsedilebilecek tüm hâllerde somut bir hukuka aykırı durumun ortaya çıkma ihtimali bulunmalıdır¹¹⁷.

Buna karşılık, müdafii dosyayı incelemesi hâlinde, müdafii veya şüphelinin, delil toplama, susma veya itiraz hakkı gibi meşru hakları kullanacağından bahisle soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesinden bahsedilemez¹¹⁸. Şüphelinin dosya içeriğini öğrenmesi sonucunda gerçeğe aykırı beyanda bulunma ihtimalinin doğacak olması da müdafii dosya

¹¹² Kanun düzenlemesinin çok geniş kapsamlı olduğu, dosya inceleme yetkisinin yalnızca şüphelilerin yakalanması amacıyla başlatılan polis operasyonunun devam ettiği sırada geçerli olacağı bir kanun değişikliğinin yapılması gerektiğini belirten görüş için bkz. SÜRÜCÜ, 2021, s. 285.

¹¹³ TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 606.

¹¹⁴ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 208.

¹¹⁵ CMK m. 135/7: "Bu madde hükümlerine göre alınan karar ve yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur." Bu yönde bir hüküm CMK'nın 139 ve 140'inci maddelerinde bulunmasa da, bu hükmün kıyas yoluyla gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik izleme tedbirleri bakımından da uygulanması mümkündür.

¹¹⁶ GÜR, 2012, s. 209; CENTEL, 2014, s. 713; ÖNTAN, 2017, s. 584; ŞEN / YILDIZ / DUYMAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, 2022, s. 94.

¹¹⁷ CENTEL, 2014, s. 715; BOZDAĞ, 2014, s. 168; ERDEM, 2004, s. 104-105.

¹¹⁸ BOZDAĞ, 2014, s. 168.

inceleme yetkisinin kısıtlanması noktasında haklı bir sebep teşkil etmeyecektir. Nitekim böyle bir sonuç şüphelinin susma hakkı ile de bağdaşmaz niteliktedir¹¹⁹. Benzer şekilde müdafinin dosyadan edindiği bilgileri kötüye kullanacak olmasından bahisle de dosya inceleme yetkisi kısıtlanamaz¹²⁰. Böyle bir durumda da müdafî hakkında TCK'nın 285'inci maddesinde düzenlenen soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile Avukatlık Kanunu'ndaki disiplin hükümlerinin işletilmesi mümkündür¹²¹.

Müdafîin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasındaki gaye soruşturmanın amacının tehlikeye düşürülmesinin önlenmesi olduğu için, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmeyecek bilgi ve belgeler dışarıda tutularak kısmi bir kısıtlama kararının verilmesi mümkündür¹²². Hatta kısmi bir kısıtlama kararı ile bu amaca ulaşmanın mümkün olduğu öngörülüyor ise bu yola başvurulması zorunludur. Soruşturma dosyasında tutuklama ya da arama tedbirine başvurulmasını gerektirecek bir delilin bulunması durumunda da bu delile özgü kısmi bir kısıtlama kararı verilmesi suretiyle diğer dosya içeriğinin müdafî incelemesine açılması savunma hakkına daha uygun olacaktır. Dosya inceleme yetkisi kısıtlanmaksızın, yalnızca dosyadan örnek alma yetkisinin kısıtlanması da mümkündür. Nitekim kanun koyucu maddede “veya” bağlacını kullanarak, bu hususta karar verme noktasında hâkime bir takdir yetkisi tanımıştır¹²³.

2. Kısıtlama Kararını Verecek Makam

Müdafîin dosyayı inceleme yetkisinin kısıtlanması ancak Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkiminin kararıyla mümkündür¹²⁴. CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci

---

¹¹⁹ ALŞAHİN, 2006, s. 1059.

¹²⁰ CENTEL, 2014, s. 715; ÖNTAN, 2017, s. 583.

¹²¹ PEHLİVAN, 2013, s. 1525.

¹²² OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 253; PEHLİVAN, 2013, s. 1525; TOP, 2018, s. 230; DOĞMUŞ, 2019, s. 1076; ŞEN / YILDIZ / DUymAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, 2022, s. 94; Doktrinde *Apış*, dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen müdafîye kısmi bir hak tanınması gerektiğini belirtmiştir. Yazar özellikle, şüphelinin ifadesinin alınması ya da sorgusunun yapılması gibi işlemlerden önce tanık ifadelerini içeren tutanakların ya da diğer bazı delillerin müdafîin incelemesine açılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bkz. APİŞ, 2019, s. 79-80. Esasen bu görüş ile ifade edilen ve kanaatimizce de isabetli olan uygulamanın hayata geçirilmesinin yolu da dosyanın tamamı hakkında değil, yalnızca soruşturmanın amacını tehlikeye düşürme potansiyeli olan bölümü ile ilgili olarak kısmi bir kısıtlama kararının verilmesidir. Böylece müdafî soruşturma dosyasında bulunan diğer belge ve delilleri incelemeye devam edebilecektir.

¹²³ ÖZEN, 2017, s. 238; SÜRÜCÜ, 2021, s. 273.

¹²⁴ 27.07.2016 tarih ve 668 sayılı Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (I) bendi ile; Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından Cumhuriyet savcısına müdafîin dosya inceleme yetkisini tek başına kısıtlama yetkisi verilmişse

fıkrasının düzenleniş şekline bu sonuç çıkmaktadır. Dolayısıyla, sulh ceza hâkiminin, Cumhuriyet savcısının talebi olmaksızın kendi başına müdafinin bu yetkisini kısıtlayabilme yetkisi bulunmamaktadır¹²⁵. CMK'nın 163'üncü maddesinde düzenlenen suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerin varlığı durumunda, Cumhuriyet savcısına ulaşılamıyor ya da olayın genişliği Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyor ise, sulh ceza hâkimi soruşturma işlemlerini yapabilmektedir. Böyle bir durumda soruşturma işlemlerini yapan sulh ceza hâkimi o yerdeki tek sulh ceza hâkimi ise, tek başına müdafinin dosyayı inceleme yetkisini kısıtlayabilmelidir¹²⁶. Soruşturma aşamasında müdafinin dosya inceleme yetkisini kısıtlama kararını verme yetkisinin Cumhuriyet savcısına bırakılmayıp sulh ceza hâkimine tanınması, iddia ile savunma makamları arasındaki silahların eşitliğinin sağlanması bakımından oldukça isabetlidir¹²⁷. Müdafinin dosyayı inceleme yetkisinin kısıtlanması bir hâkimlik kararı olduğu için, bu karara karşı CMK'nın 267'nci maddesi uyarınca itiraz kanun yoluna gidilmesi de mümkündür¹²⁸.

Sulh ceza hâkimi kısıtlama talebini değerlendirirken soruşturmaya konu fiil hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan hukuki nitelikleme ile bağlı değildir¹²⁹. Örneğin, Cumhuriyet savcısı cinsel saldırı suçundan yürüttüğü bir soruşturmada müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını sulh ceza hâkiminden talep etmiş ise, sulh ceza hâkimi soruşturmaya konu fiilin cinsel saldırı suçunu değil, reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturduğundan bahisle bu talebi reddedebilir. Nitekim reşit olmayanla cinsel ilişki suçu katalog suçlar arasında sayılmamıştır.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 22'nci maddesinde yer verilen, kollukta bulunan soruşturma dosyasını müdafinin inceleyebilmesi için Cumhuriyet savcısının yazılı emrinin gerektiğine ilişkin hüküm hakkında önce Danıştay tarafından

---

Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nca 20.07.2016 tarih ve 2016/9064 sayılı karar ile ilan edilen olağanüstü hâlin devamı süresince uygulanması öngörülen bu hüküm CMK'ya alınmamıştır.

¹²⁵ ALŞAHİN, 2006, s. 1060; TAŞKIN, 2008, s. 396; BOZDAĞ, 2014, s. 169; GÖKCEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, 2017, s. 267.

¹²⁶ TAŞKIN, 2008, s. 396.

¹²⁷ ALŞAHİN, 2006, s. 1060; Doktrinde *Özbek/Doğan/Bacaksız* da, kısıtlama kararının istisnai nitelikte olduğu hususunun hâkim ve Cumhuriyet savcıları tarafından gözden uzak tutulmaması gerektiğini belirtmekte, katalog suçların var olduğu her durumda kısıtlama kararı verilmesinin olağan hâle getirilmemesinin oldukça önemli olduğunun altını çizmektedir. Bkz. ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, 2021, s. 199.

¹²⁸ CMK m. 267: "Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir."

¹²⁹ YURTCAN, 2019, s. 233.

15.02.2005 tarihinde yürütmenin durdurulması kararı verilmiş, ardından bu hüküm iptal edilmiştir¹³⁰. İptal kararı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından da onanmıştır¹³¹. Yukarıda açıklanan kanun hükümleri karşısında, söz konusu Yönetmelik düzenlemesinin hukuka aykırı olduğu ve iptalinin isabetli olduğu ifade edilmelidir¹³². Nitekim müdafinin dosya inceleme yetkisinin yalnızca Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından kısıtlanması mümkündür.

Müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması şüphelinin savunma hakkını sınırlayıcı etki doğurduğundan, hem Cumhuriyet savcısının kısıtlama talep ederken hem de sulh ceza hâkiminin bu kararı verirken soruşturmanın selameti açısından bu kararın verilmesinin zorunlu olduğunu somut bilgi ve belgeler ile ortaya koymaları ve kararın gerekçesini açık bir şekilde belirtmeleri gerekir¹³³. Bununla birlikte, uygulamada bu karar verilirken, yalnızca katalog suçun ismi belirtilerek ve kanun lafzı tekrar edilerek gerekçe oluşturulmakta, ancak bu durum doktrin tarafından haklı olarak eleştirilmektedir¹³⁴.

Müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verilmekte iken, kısıtlamanın kaldırılması için de ayrıca sulh ceza hâkiminin kararının gerekip gerekmediği, başka bir deyişle Cumhuriyet savcısının kısıtlama kararının amacının kalmadığı kanaatine ulaşması durumunda bu tedbiri tek başına kaldırma yetkisinin bulunup bulunmadığı meselesinin de ele alınması gerekir. CMK'da bu hususla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Cumhuriyet savcısının soruşturma

---

¹³⁰ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T. 20/11/2012 , E. 2009/1944, K. 2012/2136, E. 2008/2358, K. 2012/2133, E. 2008/3257, K. 2012/2137, E. 2009/139, K. 2012/2134 ve E. 2009/138, K. 2012/2135.

¹³¹ Bununla birlikte Danıştay'ın önceki kararlarında bu hükmün hukuka uygun olduğuna şu cümlelerle hükmedilmiştir: “Müdafinin dosyanın tamamını inceleme talebinde bulunması durumunda, Cumhuriyet savcısının soruşturmanın amacının tehlikeye düşmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapmasına olanak sağlamak bakımından, talebin savcılık onayına bağlı olarak karşılanmasında Kanunun amacına aykırılık yoktur...Bu itibarla, davalı idarece, müdafinin kollukta bulunan soruşturma dosyasının tamamına yönelik inceleme ve örnek alma talebi ile 5271 sayılı Yasanın 153. maddesinin 3. fıkrasında sayılan belgelere yönelik inceleme ve örnek alma talebi arasında fark gözetilmek suretiyle bir değerlendirme yapılması gerekirken, bu ayırım yapılmaksızın, kolluktaki dosyalara yönelik tüm müdafii taleplerinin karşılanmasını Cumhuriyet savcısının yazılı emrine bağlayan dava konusu düzenlemede hukuka aykırılık bulunmamaktadır.” Bkz. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu Kararı, T. 15.12.2005, 762. Aynı yönde başka bir karar için bkz. Danıştay 10. Dairesi, T. 22.05.2008, 5845/3450.

¹³² ALTIPARMAK, 2022, s. 116; Doktrinde iptal kararından önce de Yönetmelik ile getirilen bu hükmün CMK düzenlemeleri ile bağdaşmadığı ve dolayısıyla da hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştü. Örneğin bkz. ALŞAHİN, 2006, s. 1058.

¹³³ OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 252; GÜR, 2012, s. 214; CEYHAN, 2013, s. 468; TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 606; YURTCAN, 2019, s. 233-234; DOĞMUŞ, 2019, s. 1084; YAŞAR / OTACI, 2022, s. 1535.

¹³⁴ CENTEL, Nur, “Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 16, Sayı: 1-2, s. 7; DÜLGER, 2012, s. 64; PEHLİVAN, 2013, s. 1524; DOĞMUŞ, 2019, s. 1084.

aşamasının en yetkili süjesi olması, ceza muhakemesi hukukunda kıyasın serbest olması ve soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısına tutuklama tedbirine tek başına son verme yetkisi veren CMK'nın 103'üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükmün kıyasen bu konuda da uygulanabilecek olması sebebiyle, Cumhuriyet savcısının müdafii dosya inceleme yetkisini kısıtlama kararını tek başına kaldırma imkânı olduğu kabul edilmelidir¹³⁵. Bu yönde bir kabul hem savunma hakkına hem de CMK'ya daha uygun düşecektir¹³⁶.

Müdafii dosya inceleme yetkisi kısıtlandıktan sonra, soruşturmanın amacının tehlikeye düşme ihtimalinin kendiliğinden ortadan kalktığı hâllerde, kısıtlama kararının akıbetinin ne olacağına ilişkin bir belirlemeye CMK'da yer verilmemiştir. Başka bir deyişle, müdafii dosya inceleme yetkisi kısıtlandıktan sonra, soruşturmaya konu tüm deliller toplandığında soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi ihtimali ortadan kalkmış olacak ve kısıtlamanın devam etmesinde herhangi bir yarar bulunmayacaktır. Bu gibi hâllerde yukarıda da belirtildiği gibi Cumhuriyet savcısı dosya inceleme yetkisine ilişkin getirilen kısıtlamayı tek başına kaldırma kudretini haizdir. Cumhuriyet savcısının bu yetkisini kullanmadığı hâllerde herhangi bir tehlike bulunmamasına rağmen dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına devam edilmesi silahların eşitliği ilkesine bağlı olarak savunma hakkını doğrudan ihlal eder. Buradan hareketle tıpkı soruşturma aşamasında verilen tutuklama kararlarının sulh ceza hâkimi tarafından belirli aralıklarla incelenmesinde olduğu gibi¹³⁷, dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına ilişkin kararların da gerek Cumhuriyet savcısının talebi üzerine gerek re'sen sulh ceza hâkimi tarafından belirli aralıklarla incelenmesinin mümkün kılınması gerekir. Bunun için bir kanuni düzenlemenin yapılması elzemdir. Muhtemel bir kanuni düzenlemede müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına ilişkin kararın en fazla bir ay gibi belirli bir süre için verilmesi, belirlenen süre dolduktan sonra sulh ceza hâkiminin incelemesi sonucunda kısıtlamanın devam edip etmeyeceğine karar verildiği bir sisteme geçilmesi mümkündür.

---

¹³⁵ OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 254-255; GÜR, 2012, s. 214; PEHLİVAN, 2013, s. 1524; ÖNTAN, 2017, s. 588; TANER, 2019, s. 236; SÜRÜCÜ, 2021, s. 287-288.

¹³⁶ Bununla birlikte, uygulamada Cumhuriyet savcıları tarafından, dosya inceleme yetkisine getirilen kısıtlama kararlarının kendileri tarafından kaldırılamayacağı, bu yetkinin sulh ceza hâkimliklerinde olduğu yönünde kararlar verildiği belirtilmektedir. Bkz. SÜRÜCÜ, 2021, s. 288.

¹³⁷ CMK m. 108: "Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir."

3. Kısıtlama Kararına Konu Olamayacak Belgeler

Soruşturma aşamasında dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen, müdafiden hiçbir şekilde gizlenemeyecek bazı belgeler mevcuttur. Bunlar; şüphelinin ifadesini içeren tutanaklar, bilirkişi raporları ve şüphelinin hazır bulunmaya yetkili olduğu diğer işlemlere yönelik tutanaklardır¹³⁸. Şüphelinin ifadesini içeren tutanaklar yalnızca sulh ceza hâkimi, savcılık ya da kolluk huzurunda verdiği ifadeye ilişkin tutanakları değil, şüphelinin beyanda bulunduğu her türlü yazılı belgeyi kapsar¹³⁹. Müdafinin şüphelinin hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere yönelik tutanakları kısıtlama kararına rağmen incelemesi, şüphelinin söz konusu işlemlerin yapıldığı sırada hazır bulunmasına bağlı değildir¹⁴⁰. Dolayısıyla, keşif ve yer gösterme gibi işlemlere şüpheli katılmış olmasa bile işlemlerin yapıldığı sırada düzenlenen tutanakları müdafinin incelemesi mümkündür. Bu sebeple, dosya inceleme yetkisinin kısıtlandığı durumlarda bu belgeler dosyadan çıkarılıp müdafiyeye sunulmalı ya da bu belgeleri ihtiva eden ayrı bir dosya oluşturulmalıdır¹⁴¹.

Türk Hukukunun aksine Alman Hukukunda, dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen müdafiden gizlenemeyecek belgeler şüphelinin katılmaya yetkili olduğu işlemlere göre değil, müdafinin hazır bulunmasına izin verilen işlemlere göre belirlenmiştir. Ayrıca Alman Hukukunda da bilirkişi raporları ile şüphelinin sorgusuna ait tutanakların müdafiden gizlenemeyeceği düzenlenmiştir¹⁴².

¹³⁸ Dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen müdafiden gizlenemeyecek belgelerin neler olduğunun düzenlendiği CMK'nın 153'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında "adı geçenlerin" hazır bulunmaya yetkili olduğu diğer işlemlere ilişkin tutanaklar zikredilmiştir. Burada adı geçenler ibaresinden anlaşılması gereken, fıkranın kendi içerisinde de belirtildiği üzere yakalanan kişi ile şüphelidir. Bu sebeple, kanun hükmünden, hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere katılmayan müdafinin, bu işlemlere yönelik tutanakları inceleme yetkisinin kısıtlanmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Hatta müdafinin bu işlemlerin icrasına katılmış olsa dahi kayda alınan tutanakları daha sonra incelemesi ve tutanaklardan örnek alması da kısıtlanabilecektir. Müdafinin hazır bulunmaya yetkili olduğu işlemlere ilişkin tutanakların hiçbir durumda müdafiden gizlenemeyeceğini belirten görüş için bkz. AKYILDIZ, 2021, s. 43. CMK'nın 153'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen "adı geçenler" ibaresine mağdur ve şikayetçinin de dahil olduğu görüşü için bkz. SÜRÜCÜ, 2021, s. 283-284.

¹³⁹ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 209; GÜR, 2012, s. 215; ÖZEN, 2017, s. 240; Doktrinde bazı yazarlar, şüphelinin ilgili makamlar haricinde yaptığı diğer açıklamaların bu kapsamda değerlendirilmeyeceğini belirtmiştir. Bkz. ALŞAHİN, 2006, s. 1061.

¹⁴⁰ CENTEL, 2014, s. 716; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 209.

¹⁴¹ ALŞAHİN, 2006, s. 1059; BOZDAĞ, 2014, s. 170-171.

¹⁴² Konuya ilişkin hükmün düzenlendiği Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147'nci maddesinin üçüncü fıkrası şu şekildedir: "Şüphelinin sorgusuna ait tutanaklar ile, yapılmaları esnasında müdafinin hazır bulunmasına izin verilmiş veya izin verilmesi mecburi bulunan, hakim tarafından yapılan soruşturma işlemlerine ilişkin diğer tutanaklar ile, bilirkişi raporlarının, müdafinin tarafından incelenmesi, muhakemenin hiçbir aşamasında yasaklanamaz.", Hükmün çevirisi için bkz. YENİSEY / OKTAR, 2015, s. 230. Alman Ceza Muhakemesi

B. Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinin Kısıtlanması Hâlinde Tutuklama Kararı Verilip Verilemeyeceği Meselesi

Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimliği tarafından şüphelinin tutuklanmasına karar verilebilmektedir. CMK'nın 153'üncü maddesi uyarınca müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması durumunda şüpheli hakkında tutuklama kararının verilip verilemeyeceği, verilecek ise bu durumda tutuklama kararına esas teşkil eden dosya içeriği ile delillerin şüpheli ve müdafiyeye gösterilmesinin gerekip gerekmediği meselesinin de ele alınması gerekir.

CMK'da müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması durumunda şüpheli hakkında tutuklama kararı verilemeyeceği ya da şüpheli hakkında tutuklama talebi bulunmakta ise bu talebe esas teşkil eden delillerin müdafiyeye gösterilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte AİHM'nin yerleşik içtihatlarına göre, tutuklama kararına gerekçe oluşturan dosya içeriğinin gizlilik kararı verildiğinden bahisle savunma makamına açılmaması, AİHS'nin 5'inci maddesinde düzenlenen özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal eder¹⁴³. AİHM'e göre tutukluluğu inceleyen mahkeme, özgürlüğü kısıtlanan kişi ile iddia makamı arasındaki silahların eşitliğine özen göstermeli, tutuklama kararına dayanak oluşturan delillerle müdafinin incelemesine sunulmadan verilecek tutuklama kararının kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal edeceğinin bilincinde olmalıdır¹⁴⁴.

Yukarıda da belirtildiği üzere, AİHM, her ne kadar soruşturmanın amacının ve gizliliğinin tehlikeye düşecek olması hâlinde müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını AİHS'ne aykırı bulmasa da, tutuklama tedbirine başvurulması hâlinde kişi özgürlüğünün kısıtlanmış olacağından bahisle, bu tedbire başvurulmasına dayanak oluşturan olay ve delillerin

---

Kanunu'nun Almanca ve İngilizce metni için bkz. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html#p1733, (erişim tarihi: 25.04.2022).

¹⁴³ ÜNVER / HAKERİ, 2021, s. 253; YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih, "İnsan Hakları Açısından Yakalama ve Tutuklama", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Yıl: 2019, Cilt: 21, s. 3137; APİŞ, 2019, s. 80-81; DOĞAN, Recep, "AİHM Kararları Işığında Tutuklama Tedbirinin Hukuka Uygunluğunun Denetimi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl: 2021, Sayı: 155, s. 25.

¹⁴⁴ TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 611; ŞEN / YILDIZ / DUYSMAZ / AKSÜT / MAVİŞ / BAŞER BERKÜN / ŞAHİN / ERVAN / ERDEM, 2022, s. 95.

bulunduğu dosya içeriğinin özgürlüğü kısıtlanan kişi ile müdafiden gizlenemeyeceğine hükmetmiştir¹⁴⁵. Bu husus *Garcia Alva/Almanya* kararında¹⁴⁶ şu şekilde açıklanmıştır:

*“Mahkeme, ceza soruşturmalarının etkin bir biçimde yürütülmesine olan ihtiyacın ve bu nedenle soruşturma sırasında elde edilen bazı bilgilerin, şüphelilerin delilleri karartmaması ve adaletin işlemlerini engellememesi için gizli tutulması gerekebileceğinin idrakindedir. Ancak, bu meşru amaç, savunma hakkının esaslı bir biçimde ihlal edilmesi pahasına kullanılamaz. Dolayısıyla, bir tutuklama kararının hukuka uygunluğunu değerlendirebilmek için önemli olan bilgilerin, şüphelinin avukatının erişimine uygun bir biçimde açılması gerekmektedir.”*¹⁴⁷

Dochnal/Polonya kararında da¹⁴⁸, soruşturma aşamasında hem şüphelinin hem de müdafinin gizli dokümanları uzun bir süre inceleyemediği için etkili bir savunma hazırlayamaması durumu, AİHM'nin 5'inci maddesini ihlal eder nitelikte bulunmuştur¹⁴⁹. Mahkeme'ye göre, müdafii ile özgürlüğü kısıtlanan kişiden gizlenemeyeceğine hükmedilen bilgiler dosya kapsamındaki tüm olay ve deliller olmayıp, yalnızca tutuklama kararına temel oluşturan olay ve delillerdir. Tutuklama kararına temel oluşturan olay ve delillerin müdafii ile özgürlüğü kısıtlanan kişiye incelenmesi koşuluyla, bu kişilerin dosyadaki diğer içeriğe erişimlerinin kısıtlanması mümkündür.

Buna karşılık, AİHM'nin istisnai olsa da aksi yönde belirlemeler yaptığı kararları da bulunmaktadır. Örneğin *Ceviz/Türkiye* kararında¹⁵⁰, soruşturma aşamasında müdafinin dosya

¹⁴⁵ PEHLİVAN, 2013, s. 1501; TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 611-612; APİŞ, 2019, s. 80; ÇULHA / DEMİRAĞ / NUHOĞLU / OKTAR / TEZCAN, 2017, s. 42; DEMİRBAŞ, 2022, s. 214; YAŞAR / OTACI, 2022, s. 1536-1537. AİHM bu yöndeki kararlarında, iddia makamının sınırsız bir şekilde dosya inceleme yetkisine sahip olmasının yanında savunma makamının bu yetkiden yoksun olmasını silahların eşitliği ilkesine de aykırı bulmuştur. AMBOS, 2004, s. 44-45; YENİSEY / OKTAR, 2019, s. 3149; DOĞAN, 2021, s. 25. Örnek kararlar için bkz. AİHM, Mooren v. Almanya, No. 11364/03, 09.07.2009, Schöps v. Almanya, No. 25116/94, 13.02.2001, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 20.05.2022).

¹⁴⁶ AİHM, Garcia Alva v. Almanya, No. 23541/94, 13.02.2001, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 06.04.2022).

¹⁴⁷ Tercüme için bkz. OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 272.

¹⁴⁸ AİHM, Dochnal v. Polonya, No. 31622/07, 18.09.2012, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 29.03.2022).

¹⁴⁹ Kararın değerlendirmesi için bkz. CEYHAN, 2013, s. 481-482.

¹⁵⁰ AİHM, Ceviz v. Türkiye, No. 8140/08, 17.07.2012, p. 12, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 29.03.2022): *“AİHM, başvuranın inceleme hakkından mahrum bırakıldığını ileri sürdüğü dosya içeriğinin ilgilinin tutukluluğunun hukukiliğine itirazında temel önem taşıdığını kabul etmektedir. Ancak, AİHM, savcı ve sonradan hâkimin ifade almaları esnasında müdafii tarafından nezaret olunan başvurana kaydedilen telefon görüşmeleri, baş şüphelinin ifadeleri ve tutuklanmasıyla sonuçlanan teknik takip hakkında sorular sorulduğunu kaydetmektedir. Benzer şekilde, müdafii müvekkilinin tutukluluğuna yönelik itirazında kaydedilen telefon görüşmelerinin dokümanlarının ve teknik takip tutanaklarının içeriklerine bilhassa atıfta bulunmuştur. Dolayısıyla, buradan*

inceleme yetkisi kısıtlandığı için baş şüphelinin ifadeleri, telefon kayıtları ve teknik izleme sonuçlarına ulaşılamamasına rağmen, Cumhuriyet savcısı ve hâkim tarafından alınan şüpheli ifadesinde zikredilen tüm deliller hakkında şüpheli ve müdafiyeye sözlü bilgi verildiği için, AİHS'nin 5'inci maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğuna hükmedilmiştir¹⁵¹.

Anayasa Mahkemesi bu konuya yukarıda açıklanan içtihadı doğrultusunda yaklaşmakta, müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen tutuklama kararı verilebilmesinin mümkün olduğuna hükmetmiştir. Ancak Mahkeme'ye göre burada kişinin, tutukluluğuna temel teşkil eden bilgi ve belgelerin içeriğinden haberdar olması ve savunmasını buna göre hazırlama imkânının bulunması gerekir¹⁵². Başka bir deyişle, Anayasa Mahkemesi, hukuka uygun bir tutuklamanın varlığı için şüpheli ve müdafiyeye dosyanın incelenmesini şart koşturmakta, tutuklamaya esas teşkil eden dosya içeriğindeki bilgilerin, örneğin Cumhuriyet savcısı ya da mahkemenin şüphelinin ifadesini aldığı sırada bu kişiler ile paylaşılmasını yeterli kabul etmektedir¹⁵³. Aksi durumda Anayasa'nın 19'uncu maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiş olur¹⁵⁴. Dolayısıyla, soruşturma aşamasında tutuklama kararı

---

başvuranın ve müdafinin tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır ki başvuran ve müdafii bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuşlardır. Bu nedenle, AİHM başvuranın ve müdafinin söz konusu dokümanların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını ve tutukluluk halinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiklerini kaydetmektedir. ”

¹⁵¹ Aynı doğrultuda belirlemenin yapıldığı başka bir karar için bkz. AİHM, Hebat Aslan ve Firas Aslan v. Türkiye, No. 15048/09, 28.10.2014, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 29.03.2022).

¹⁵² “Bu kapsamda şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan müdafiyeye de müvekkilini yeterince savunabilmesi için soruşturma dosyasını inceleme ve dosyadan örnek alma hakkı tanınması, adil bir yargılama yönünden büyük öneme sahiptir. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, her ne sebeple olursa olsun hürriyeti kısıtlanan kişinin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlanmanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmiş olup özellikle tutuklama gibi hürriyeti kısıtlayıcı koruma tedbirlerine karşı etkili bir itirazda bulunabilmek için kişinin veya müdafinin bu kararlara esas olan bilgi ve belgelerin içeriği hakkında yeterince bilgi sahibi olması adil bir yargılamanın gereğidir. ”, Anayasa Mahkemesi, T. 24.12.2020, E. 2017/21, K. 2020/77, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, 30.03.2022.

¹⁵³ SÜRÜCÜ, 2021, s. 296; Anayasa Mahkemesi, Hidayet Karaca Başvurusu (No: 2015/144, 14/7/2015), <https://www.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 05.05.2022): “İfadesi ya da savunması alınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş ve başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğunun, içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu ve bu nedenle de tutukluluk halinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiğinin kabulü gerekmektedir. Böyle bir durumda kişi, tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahiptir. ” Aynı doğrultuda başka bir karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, Adnan Erol Başvurusu (No: 2020/27934, 15/3/2022), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 20.05.2022).

¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, İzzet Alpergin Başvurusu (No: 2013/385, 14/7/2015), <https://www.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 28.03.2022): “Başvurucunun sorgu sürecinde alınan savunması incelendiğinde, Emniyet ve Cumhuriyet savcılığında alınan ifade sırasında yaptıkları işlemlerin kendisine sorulduğu ve bu şekilde hakkındaki suç isnadına temel teşkil eden belge ve bilgilerden haberdar olarak müdafiyeye birlikte ayrıntılı şekilde savunma

verilmeden önce, şüphelinin tutuklamaya dayanak oluşturan olay ve deliller hakkında bilgilendirilmemesi, tutuklama talebiyle ilişkili bilgi ve belgelerden haberdar edilmemesi ve bu kapsamda şüpheliye savunma hakkının tanınmaması, tutuklama kararını da hukuka aykırı hâle getirir¹⁵⁵.

AİHM kararlarında çoğunlukla, AİHS'nin 5'inci maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmemesi için, müdafiyeye tutuklama tedbirine başvurulmasına temel oluşturan dosya içeriğindeki olay ve delillerinin incelenmesi şartını ararken; Anayasa Mahkemesi, AİHM'nin yerleşik içtihadından ayrıldığı kararları takip ederek, tutuklama kararına dayanak oluşturan dosya içeriği hakkında çeşitli ceza muhakemesi işlemlerinin yapıldığı sırada müdafiyeye bilgi verilmesini kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının korunması bakımından yeterli bulmakta, dosyanın müdafiyeye incelenmesine açılmasını aramamaktadır¹⁵⁶. Kanımızca bu yaklaşım bireylerin ciddi hak kaybına yol açacak niteliktedir.

---

yaptıkları görülmektedir. Yine, başvuruçunun tutukluluğuna yapılan itirazda suçla ilgili konuşmaların kaydedildiği toplantıya bilhassa atıfta bulunulmuştur. Dolayısıyla, başvuruçunun ve müdafinin tutukluluğuna temel teşkil eden belgelere erişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Mahkeme anılan kararında, suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvuruçuya veya müdafiyeye bildirilmiş ve başvuruçuya bunlara itiraz etme imkânı verilmiş olması dikkate alındığında, salt kısıtlılık kararı nedeniyle, soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.” Karar ve değerlendirmesi için ayrıca bkz. TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 613.

¹⁵⁵ TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 614; “Somut olayda başvuruçulara isnat edilen suçlamalara dayanak olarak gösterilen deliller, başvuruçularda bulunan deliller değil, üçüncü kişilerde ele geçirilen dijital materyaller olup, soruşturma ve kovuşturma sürecinde yargılama makamlarının tutuklu yargılanan başvuruçulara tutuklu buldukları süre boyunca bu delilleri incelemelerine ve teknik inceleme yaptırmalarına izin vermedikleri görülmektedir. Başvuruçuların, tutukluluğun yasallığına etkili bir şekilde itiraz edebilmek için temel öneme sahip dijital materyaller ve belgelerin içeriği ile ilgili yeterli bilgiye ve ayrıca ilgili dijital materyaller hakkında teknik inceleme yapma imkânına sahip olmadıkları ve bu nedenle de silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.”, Anayasa Mahkemesi, Yavuz Pehlivan ve Diğerleri Başvurusu (No: 2013/2312, 4/6/2015), <https://www.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 20.05.2022).

¹⁵⁶ “Başvuruçuya yöneltilen suçlama temelde, Beytepe Jandarma Okullar Komutanlığında darbe girişimi sırasında gerçek mermi ile askerî kamuflajlı olarak bulunması ve teşebbüse ilişkin faaliyetlere katılmasıdır. Başvuruçunun kolluk görevlilerince alınan ifadesi incelendiğinde kendisine isnat edilen suçlamalara ilişkin olarak başvuruçuya açıklamada bulunulduğu ve bu suçlamalara konu eylemlerle ilgili sorular yöneltildiği, başvuruçunun da isnat edilen eylem ve suçlamalara karşı savunma yaptığı, başvuruçunun savunmasında suçlamayı kabul etmediği görülmektedir. Diğer taraftan Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgu sırasında başvuruçuya, hakkındaki soruşturma belgesinin ve Cumhuriyet Başsavcılığının tutuklama talebine ilişkin yazısının okunduğu ve bu sırada başvuruçunun müdafininin de hazır bulunduğu anlaşılmıştır. Başvuruçunun suçlamalardan ve suçlamaların dayanaklarına ilişkin bilgi ve belgelerden haberdar olduktan sonra müdafiyeye birlikte hâkim önünde savunmasını sözlü olarak dile getirmiş, bu savunmasında da kolluktaki anlatımları doğrultusunda suçlamaları kabul etmemiştir. Son olarak başvuruçunun tarafından verilen tutukluluğuna itiraz dilekçesinde, suçlamalara ilişkin detaylı bir savunma yapıldığı görülmektedir.”, Anayasa Mahkemesi, Ahmet Ünal Başvurusu (No: 2016/17624, 9/5/2018), <https://www.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 05.05.2022). Doktrinde Centel de söz konusu uygulamanın savunma hakkını ihlal eder nitelikte olduğunu, müdafilerin tutuklama kararlarına itiraz ederken dilekçelerinde hangi gerekçelere yer verecekleri ile hangi delillerin toplanmasını talep edeceklerini bilmediklerini ileri sürmüştür. Bkz. CENTEL, 2010, s. 8.

AİHM'nin yukarıda açıklanan içtihatları doğrultusunda sonuca bağladığı *Mooren/Almanya* başvurusu¹⁵⁷ sonrasında Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda değişikliğe gidilmiş, dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen, tutuklama kararı verilmeden önce, bu karar verilirken kullanılabilecek bilgi ve belgelerin müdafî incelemesine sunulduğu sınırlı bir inceleme yetkisi kabul edilmiştir¹⁵⁸. Benzer bir düzenlemeye CMK'da da yer verilerek, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının daha etkili bir şekilde korunmasının yolu açılmalıdır¹⁵⁹.

C. Müdafîin Dosya İnceleme Yetkisinin Kısıtlanmasının Silahların Eşitliği İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi ve AİHM ile Anayasa Mahkemesi'nin Konuya Yaklaşımı

Müdafîin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının, Anayasa'nın 36'ncı maddesi ile AİHS'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının bir gereği olan silahların eşitliği ilkesine uygun olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerekir.

Doktrinde bir görüş, müdafîin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını, savunma hakkının engellenecek olması sebebiyle silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür¹⁶⁰. Bu görüşte olan yazarlar genel olarak, iddia makamına yönelik getirilmesi mümkün olmayan bir kısıtlamanın savunma makamı için öngörülmesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal edeceğini ve birçok önemli belgeye ulaşmanın mümkün olmaması sebebiyle böyle bir kısıtlamanın savunmayı çok zorlaştıracağını belirtmiştir¹⁶¹. Bu görüşte olan yazarlardan

¹⁵⁷ AİHM, *Mooren v. Almanya*, No. 11364/03, 09.07.2009, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 20.05.2022).

¹⁵⁸ Bkz. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 147/2. Yeni hükmün İngilizce metni şu şekildedir: *"If the fact that the investigations have been concluded has not yet been recorded in the file, defence counsel may be refused inspection of the files or of individual parts of the files as well as the viewing of items of evidence in official custody insofar as this may jeopardise the purpose of the investigation. If the conditions of sentence 1 are met and if the accused is in remand detention or if, in the case of provisional arrest, this has been requested, information of relevance for the assessment of the lawfulness of such deprivation of liberty shall be made available to defence counsel in suitable form; to this extent, as a rule, inspection of the files shall be granted."*, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html#p1304, (erişim tarihi: 18.09.2002). Hükmün Türkçe çevirisi için bkz. YENİSEY / OKTAR, **2015**, s. 230.

¹⁵⁹ Aynı öneri için bkz. ÇULHA / DEMİRAĞ / NUHOĞLU / OKTAR / TEZCAN, **2017**, s. 42.

¹⁶⁰ DÜLGER, **2012**, s. 65; CENTEL, **2014**, s. 717; DONAY, **2015**, s. 382; SÜRÜCÜ, **2021**, s. 299.

¹⁶¹ DÜLGER, **2012**, s. 65-66: Yazara göre, müdafîin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması uygulamada da keyfi ve amacını aşar bir şekilde kullanılmakta, bireylerin sahip olduğu savunma hakkı ağır bir şekilde sınırlandırılmaktadır; Doktrinde *Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır* tarafından soruşturmanın gizliliği kuralı öne sürülerek adil yargılanma hakkının ihlal edilemeyeceği, bir koruma tedbirine başvurulacak olması hâlinde şüpheliye aleyhine olan hususları çürütme imkânının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. GÖKCEN / BALCI / ALŞAHİN / ÇAKIR, **2018**, s. 258; SÜRÜCÜ, **2021**, s. 256.

bazıları, kısıtlama kararı yerine dosyanın müdafii incelemesine sunulma zamanının iyi belirlenmesi gibi yöntemlere başvurulması gerektiğini ileri sürmüştür¹⁶².

Doktrinde diğer bir görüş, müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını silahların eşitliği ilkesine aykırı bulmamakta, savunma hakkının kullanılmasına ilişkin etkili mekanizmaların varlığının dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının doğuracağı aleyhe sonucu dengeleyecek olması hâlinde adil yargılanma hakkının hayata geçirilmiş olacağını ileri sürmüştür. Ancak bunun için dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının haklı bir sebebe dayanması gerekir¹⁶³. Bu görüşte olan yazarlar genel olarak; CMK'nın 153'üncü maddesinde yer verilen düzenlemenin çok sınırlı durumlarda ve katalog suçların varlığı hâlinde uygulanma kabiliyetini haiz olduğunu, savunma hakkı ile soruşturmanın amacının tehlikeye düşürülmesinin önlenmek istenmesi gerekçesi arasında bir dengeyi sağlandığını, kısıtlama kararı verilmesi hâlinde dahi müdafiden gizlenemeyecek bilgi ve belgelerin olduğunu ve kısıtlama kararına karşı etkili bir itiraz hakkının bulunduğunu göz önünde bulundurarak, ilgili düzenlemenin silahların eşitliği başta olmak üzere ceza muhakemesinin temel ilkelerine aykırı olmadığı açıklamasını yapmışlardır¹⁶⁴. Kanaatimizce de isabetli olan bu görüşe ek olarak, CMK'nın 153'üncü maddesinde 6572 sayılı Kanun ile değişiklik yapan müdafii dosya inceleme yetkisinin yalnızca katalog suçlarda mümkün olacağına ilişkin düzenlemenin de savunma hakkına sınırlama getiren bu müessesenin uygulama alanını daralttığı için oldukça isabetli olduğu söylenmelidir. Uygulamada katalog suçların varlığı hâlinde yeterli gerekçe gösterilmeksizin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması yoluna gidilmesi söz konusu sınırlamanın silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğunu değil, kötüye kullanıldığını göstermektedir.

AİHM, müdafii dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını, AİHS'nin 6'ncı maddesinin üçüncü fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde düzenlenen ve adil yargılanma hakkının bir gereği olan şüpheli ve sanığın dosya içeriğine erişme hakkı kapsamında değerlendirmektedir¹⁶⁵. AİHM'e

---

¹⁶² CENTEL, 2014, s. 717. Doktrinde *Centel* daha eski tarihli başka bir çalışmada, Cumhuriyet savcısının dosyayı istediği kadar inceleme fırsatının bulunmasının yanında bu imkânın savunmaya tanınmamasının silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğunu, bu sebeple uygulamanın dosya inceleme yetkisinin zorlaştırılmaması yönünde olması gerektiğini belirtmişti. Bkz. CENTEL, 2010, s. 8.

¹⁶³ TAŞKIN, 2008, s. 398.

¹⁶⁴ TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 613; YILDIRIM / KILIÇ, 2021, s. 365.

¹⁶⁵ AİHS m. 6/3: "Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak..."

göre, dosyanın içeriğine ulaşma bakımından yargılamanın her aşamasında iddia ve savunma makamları arasında bir eşitliğin olması zorunlu değildir¹⁶⁶. Haklı bir gerekçeye dayanılarak müdafinin dosyayı inceleme yetkisi kısıtlanabilir¹⁶⁷. Buna göre AİHM, sadece gerekli olduğunda başvurulmak üzere; soruşturmanın amacının ve gizliliğinin tehlikeye düşürülmesinin önlenmesi, tanıklar ve temel haklar ile ulusal güvenliğin korunması gibi amaçların sağlanması gerekçeleriyle ve getirilen kısıtlama ile itiraz ve diğer savunma hakları arasında bir dengenin sağlanması koşuluyla, müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını adil yargılanma hakkına aykırı bulmamaktadır¹⁶⁸. Ayrıca Mahkeme'nin *Gorny/Polonya* kararında¹⁶⁹ da vurguladığı üzere, müdafinin dosya inceleme yetkisi istisnai hâllerde uygulanmalı, otomatik bir uygulama benimsenerek istisna, kural hâline getirilmemelidir¹⁷⁰.

Dosya inceleme yetkisine getirilen kısıtlama konusuna Anayasa Mahkemesi'nin yaklaşımının da AİHM ile benzer doğrultuda olduğu söylenebilir. Anayasa Mahkemesi, salt dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasını silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğundan bahisle adil yargılanma hakkını ihlal eder nitelikte bulmamakta, kısıtlama kararına karşılık savunma hakkının korunmasına ilişkin güvencelerin getirilip getirilmediğine bakmaktadır. Bu husus Mahkeme'nin bir kararında¹⁷¹ şu şekilde açıklanmıştır:

“Özellikle üçüncü kişilerin temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek veya adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak gibi amaçlarla soruşturma aşamasında bazı delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Bu nedenle soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının demokratik toplum düzeni bakımından gerekli olmadığı söylenemez. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlamanın kısıtlama kararıyla ulaşılmak istenen amaç ile

---

¹⁶⁶ TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 608.

¹⁶⁷ CEYHAN, 2013, s. 480.

¹⁶⁸ OKUYUCU-ERGÜN, 2010, s. 259-260; TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 609. AİHM'nin bu yönde kararları için bkz. *Natunen v. Finlandiya*, No. 21022/04, 30.06.2009, *Dowsett v. Birleşik Krallık*, No. 39482/98, 24.09.2003, *Mirilashvili v. Rusya*, No. 6293/04, 05.06.2009, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 11.05.2022).

¹⁶⁹ AİHM, *Gorny v. Polonya*, No. 50399/07, 08.06.2010, <http://hudoc.echr.coe.int>, (erişim tarihi: 29.03.2022).

¹⁷⁰ AİHM'in bu konuda verdiği diğer bazı kararlar ve bu kararların değerlendirmesi için bkz. DEMİRBAŞ, 2022, s. 206-213.

¹⁷¹ Anayasa Mahkemesi, T. 23.12.2015, E. 2014/195, K. 2015/116, p. 107, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (erişim tarihi: 30.03.2022).

orantılı olması, savunma hakkının yeterince kullanılmasını engelleyecek nitelikte bulunmaması gerekmektedir.”

Kısıtlama kararına rağmen savunma hakkını koruyucu mekanizmalar bulunmakta ve kısıtlama kararı orantılı ise adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olmaz¹⁷². Bu güvenceler sağlanmayıp, şüphelinin savunma hakkına telafisi güç zararlar verilmesi hâlinde ise adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olur.

AİHM ve Anayasa Mahkemesi'nin konuya yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda, kanaatimizce CMK'nın öngördüğü müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına ilişkin düzenlemeler; yalnızca soruşturma aşaması için öngörülmesi, kısıtlama kararına karşı itiraz hakkının bulunması ve kısıtlamaya rağmen müdafiden gizlenemeyecek bilgi ve belgelere yer verilmiş olması sebebiyle, silahların eşitliği ilkesine uygun hükümler içermektedir.

SONUÇ

Ceza muhakemesinde iddia makamını işgal eden, başta delil araştırma yetkisi olmak üzere birçok geniş yetki ile donatılan ve ayrıca hukuk bilgisine sahip olan Cumhuriyet savcısı karşısında, şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanması adil yargılanma hakkının bir gereği olan silahların eşitliğinin sağlanması noktasında hayati bir önem arz etmektedir. Ancak şüpheli ve sanığın müdafî yardımından yararlanması silahların eşitliği ilkesinin hayata geçirilmesi için tek başına yeterli değildir. Müdafinin şüpheli ve sanığın savunma hakkını etkili bir şekilde koruyabilmesi için soruşturma ve kovuşturma dosyalarını inceleme ve dosyalardan örnek alma yetkisinin bulunmasını gerektirir.

CMK'nın 153'üncü maddesinde müdafinin dosya inceleme yetkisi düzenlenmiştir. Bu yetki Anayasa'nın 141 ve CMK'nın 182'nci maddesi uyarınca kovuşturma aşamasında sınırsız iken, CMK'nın 153'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca soruşturma aşamasında kısıtlanabilmektedir. Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından verilen

---

¹⁷² TURAN / ŞAHİN, 2017, s. 613; Zikredilen kararda CMK'nın 153'üncü maddesi ile öngörülen sistemin gerekli güvenceleri sağladığı şu cümlelerle açıklanmıştır: “*Bu açıdan bakıldığında, dava konusu kural uyarınca müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisine mutlak bir kısıtlama getirilmediği görülmektedir. Nitekim, 5271 sayılı Kanun'un 157. maddesinde, savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemlerinin gizli olduğu belirtilmiş, dava konusu kural uyarınca müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin, yalnızca Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasında sayılan suçlar yönünden ve ancak soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği durumlarla sınırlı olarak kısıtlanması öngörülmüş, maddenin (3) numaralı fıkrasında da yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanaklar, bilirkişi raporları ve yakalanan kişinin veya şüphelinin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında da hiçbir şekilde kısıtlama kararı verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.*”

kısıtlama kararının, yalnızca kanunda sınırlı sayıda belirtilen katalog suçlara yönelik yürütülen soruşturmalarda ve soruşturmanın amacının tehlikeye düşecek olması gerekçesiyle verilmesi mümkündür. Soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesinden kastedilenin ne olduğu kanunda açıklanmamış, bu kavramın yorumu uygulamaya bırakılmıştır. Şüpheli tarafından önceden bilinmesi hâlinde sonuç elde edilemeyecek bir soruşturma işleminden müdafinin haberdar olması ve bunu şüpheliye bildirmesi durumunda söz konusu işlemin anlamını kaybedecek olması durumu, soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi olarak değerlendirilebilir.

Müdafinin dosya inceleme yetkisi kısıtlandıktan sonra, tüm delillerin toplanmasıyla beraber soruşturmanın amacının tehlikeye düşme ihtimali artık ortadan kalkmış olacağından, bu aşamada Cumhuriyet savcısı kısıtlama kararını kendiliğinden kaldırılabilir. Ancak Cumhuriyet savcısının bu yetkisini kullanmadığı hâllerde ne şekilde hareket edileceğine ilişkin kanunda bir boşluk bulunmaktadır. Burada soruşturma aşamasında verilen tutuklama kararlarının sulh ceza hâkimi tarafından belirli aralıklarla incelenmesindeki gibi bir sistemin benimsenmesi silahların eşitliği ilkesine uygun olacaktır. Böylelikle dosya inceleme yetkisinin en fazla bir ay gibi bir süre için kısıtlanmasına karar verildikten sonra, bu sürenin bitimini takip eden dönemde sulh ceza hâkimi belirli aralıklarla kısıtlama kararını inceleyecek, delillerin toplanması ve dolayısıyla da soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi ihtimali ortadan kalktığı kanaatine varırsa kısıtlama kararını kaldırabilecektir. Bunun sonucunda tüm deliller toplandıktan sonra kısıtlama kararının uygulanmasına devam edilerek savunma makamının soruşturma dosyası ile temas etmesinin engellenme ihtimali ortadan kaldırılabilir. Bunun için CMK'da düzenleme yapılması gerekir.

AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarında, yargılamanın belirli bir aşamasında müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması adil yargılanma hakkının bir gereği olan silahların eşitliği ilkesinin ihlali için tek başına yeterli görülmemektedir. Her iki mahkeme de burada müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasına rağmen, savunma makamına isnatlara karşı etkili savunma araçlarının sağlanıp sağlanmadığına bakmakta, kısıtlama kararına rağmen diğer araçlarla silahların eşitliğinin sağlanması hâlinde adil yargılanma hakkının ihlal edilmeyeceğine hükmetmektedir.

İki mahkemenin müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanması durumunda şüpheli hakkında tutuklama kararı verilip verilemeyeceği meselesindeki yaklaşımı ise değişkenlik arz etmektedir. AİHM kararlarında büyük çoğunlukla, tutuklama kararı ile dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının bir arada uygulanamayacağına, kişi hakkında tutuklama tedbirine başvurulabilmesi için bu karara dayanak oluşturan dosya kapsamındaki olay ve delillerin

müdafiyeye inceletilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Anayasa Mahkemesi ise AİHM'nin yerleşik içtihadına göre aksi yönde belirlemeler yaptığı kararları takip ederek, müdafinin dosya inceleme yetkisine getirilen kısıtlamaya rağmen, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından özgürlüğü kısıtlanan kişinin ifadesinin alındığı sırada tutuklama kararına dayanak oluşturan olay ve deliller hakkında müdafiyeye sözlü şekilde bilgi verilmesi gibi hâlleri, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal etmeyecek uygulamalar olarak kabul etmiştir.

Türk hukukunda, şüpheli ve sanığın müdafii olmaksızın dosyayı inceleme haklarının bulunup bulunmadığı tartışmalı olmakla birlikte; CMK ve bazı yönetmelik hükümlerine, CMK'nın mağdura tanıdığı haklardan silahların eşitliği ilkesi uyarınca şüpheli ve sanığın da kıyas yoluyla yararlanması gerektiği gerçeğine ve Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin altıncı fıkrası uyarınca kanunlardan önce uygulanma kabiliyetini haiz temel hak ve hürriyetlere ilişkin uluslararası sözleşme olan AİHS'nde düzenlenen hakların ihlal edilip edilmediğini inceleyen ve Türkiye'nin de yargılama yetkisini kabul ettiği AİHM'nin içtihatlarına bakıldığında, şüpheli ve sanığın müdafii bulunmaksızın dosya inceleme yetkisine sahip olduğu kabul edilmelidir. Ancak her türlü tereddüdün giderilmesi için, şüpheli ve sanığın, soruşturma ve kovuşturma aşamasında dosya inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin bulunduğu açık bir şekilde CMK'da düzenlenmelidir. Dosya inceleme yetkisinin şüpheli ve sanık bakımından da kısıtlanması mümkündür.

Müdafinin dosya inceleme yetkisini kullanabilmesi için ne CMK'da ne Avukatlık Kanunu'nda vekaletname ibraz etme mecburiyeti aranmamış, yalnızca Avukatlık Kanunu'nda müdafinin dosyadan örnek alabilmesi vekaletname ibrazına bağlı kılınmıştır. Bu düzenlemelere rağmen, uygulamada soruşturmanın gizliliği kuralı öne sürülerek, bu aşamada müdafinin dosyayı inceleyebilmesi ve dosyadan örnek alabilmesi için vekaletname ibrazı aranmaktadır. Yargıtay içtihadının sebebiyet verdiği bu uygulamanın hukuka aykırı olduğu, Kanun'un verdiği bir yetkinin Yönetmelik veya içtihat ile sınırlandırılmayacağı, soruşturma aşamasında müdafinin dosyayı inceleyebilmesi ve Avukatlık Kanunu'ndaki ayrık hükmeye rağmen dosyadan örnek alması için vekaletname ibraz etmesinin şart olmadığı belirtilmelidir. Dosya ile ilgisiz avukatların soruşturma dosyasını incelemesi ve örnek almasının önlenerek soruşturmanın gizliliğinin korunması gerekçeleri ile vekaletname ibrazının isteniyor olması hâlinde, bunun mutlaka kanuni bir düzenlemeye kavuşturulması gerektiği ileri sürülse de kanaatimizce bu yönde bir düzenleme yapmaya gerek yoktur. Nitekim bu gibi durumlarda, dosya inceleme yetkisini kötüye kullanarak soruşturmanın gizliliğini ihlal eden avukat hakkında TCK'nın 257

ve 285'inci maddelerinde düzenlenen suçlar ile Avukatlık Kanunu'ndaki disiplin hükümlerinin uygulanması mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKINCI**, Fatih, "Lekelenmeme Hakkı", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 11, Sayı: 43, (s. 177-202).
- AKYILDIZ**, Anıl, **Soruşturma Evresinde Gizliliğin İhlali Suçu**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ALAN AKCAN**, Esra, "Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 2, Sayı: 2, (s. 5-44).
- ALŞAHİN**, Mehmet Emin / ÜNAL, Ertuğrul, "Kara Avrupası Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi Uygulanabilir mi?", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 7, Sayı: 2, (s. 198-209).
- ALŞAHİN**, Mehmet Emin, "Müdafiin Dosya İnceleme Yetkisi", **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2006, Sayı: 40, (s. 1053-1066).
- ALTIPARMAK**, Cüneyd, **100 Başlıkta Soruşturma Evresi**, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- AMBOS**, Kai, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Yargılama Hakları-Silahların Eşitliği, Çelişmeli Önsoruşturma ve AİHS m. 6", **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev. Yener Ünver), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
- AMBOS**, Kai, "International Criminal Procedure: 'Adversarial', 'Inquisitorial' or Mixed?", **Third International Criminal Law Review**, Year: 2003, Vol: 3, pp. 1-37.
- APIŞ**, Özge, "Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 25, Sayı: 1, (s. 53-85).
- ARTANTAŞ**, Günce, **Soruşturmanın Gizliliği**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- BAŞBÜYÜK**, İsa, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m. 6/3-c) Kapsamında Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 1339-1372).

- BAYILLIOĞLU**, Uğur, “Savunma Hakkının Etkin Kullanımı Bakımından Müdafinin Önemi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 2, (s. 39-54).
- BAYTAZ**, Abdullah Batuhan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenilme Hakkı**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- BOZDAĞ**, Ahmet / **KORKMAZ**, Zeynep Büşra, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Avukatlara Tanınan Hukuki Ayrıcalıklar**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- BOZDAĞ**, Ahmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafî**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- CANOĞLU**, Veysel Candan, “Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapmaya Yer Olmadığı Kararı”, **İzmir Barosu Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 82, Sayı: 3, (s. 93-136).
- CENTEL**, Nur, “Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 16, Sayı: 1-2, (s. 3-14).
- CENTEL**, Nur, “Ceza Soruşturmasında Müdafîin Rolüne Eleştirel Bir Yaklaşım”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 2014, Cilt: 72, Sayı: 2, (s. 703-724).
- CENTEL**, Nur, “Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından Demokrasi Kültürü”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1994, Cilt: 49, Sayı: 3, (s. 57-72).
- CEYHAN**, Murat, “Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafîin Dosya İnceleme Yetkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2013, Sayı: 109, (s. 465-483).
- ÇAKIR**, Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 18, Sayı: 1, (s. 227-266).
- ÇELİK**, İsa, **Nitelikleri, Hak ve Yükümlülükleri Kapsamında Avukatlık Suçları**, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÇELİKSOY**, Ergül, “Soruşturma Evresinde Müdafîye Erişim Hakkının Sistemik Olarak Kısıtlanması: AİHM’nin *Beuze v. Belçika* Kararının İncelenmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 156, (s. 1536-1543).
- ÇULHA**, Rifat / **DEMİRAĞ**, Fahrettin / **NUHOĞLU**, Ayşe / **OKTAR**, Salih / **TEZCAN**, Durmuş, **Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı**, (ed. Feridun Yenisey), 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2017.

- DEMİRBAŞ**, Timur, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022.
- DİKKAŞ**, Gülsüm Cansu, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Müdafilik”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 3, Sayı: 2, (s. 71-99).
- DİNÇ**, Güney, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2005, Sayı: 57, (s. 283-306).
- DOĞAN**, Recep, “AİHM Kararları Işığında Tutuklama Tedbirinin Hukuka Uygunluğunun Denetimi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2021, Sayı: 155, (s. 1-50).
- DOĞMUŞ**, Simay, “Soruşturma Evresinde Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Yıl: 2019, Cilt: 21, (s. 1059-1096).
- DONAY**, Süheyl, **Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku**, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- DONAY**, Süheyl, **İnsan Hakları Açısından Sanığın Hakları ve Türk Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- DURSUN**, Hasan, **Muhakemede Diyalektik ve Silahların Eşitliği**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- DÜLGER**, Murat Volkan, “Ceza Muhakemesinde Müdafinin Konumu ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 4, (s. 39-75).
- ERCAN**, Mehmet Sercan, “Kovuşturma Evresinde Sanığın Hakları”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 6, Sayı: 1, (s. 181-198).
- EREM**, Faruk, **Ceza Usulü Hukuku**, 5. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978.
- EREM**, Faruk, “Savunma ve Ceza Yargılamasının Temeldeki Kusurları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 1998, Cilt: 1, Sayı: 1, (s. 91-99).

- ERDEM**, Mustafa Ruhan, “AİHM Kararları Işığında Tutuklu Sanık Bakımından Hazırlık Soruşturması Dosyasını İnceleme Hakkı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2004, Cilt: 6, Sayı: 1, (s. 67-112).
- FAHL**, Christian, “The Guarantee of Defence Counsel and the Exclusionary Rules on Evidence in Criminal Proceedings in Germany”, **German Law Journal**, Year: 2007, Vol: 08, No: 11, (pp. 1053-1067).
- FEDOROVA**, Maria Igorevna, **The Principle of Equality of Arms in International Criminal Proceedings**, School of Human Rights Research Series, Vol: 55, Utrech, 2012.
- GÖKCAN**, Hasan Tahsin, “Yeni Türk Ceza Kanunu Hükümleri Karşısında Avukatlık Mesleği”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2009, Cilt: 67, Sayı: 2, (s. 151-156).
- GÖKCEN**, Ahmet / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- GÖKCEN**, Ahmet / BALCI, Murat / ALŞAHİN, M. Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- GÖZLER**, Kemal, **Aleni Olan Ne? Duruşma mı Yargılama mı?**, <https://anayasa.gen.tr/alenilik.htm>, (erişim tarihi: 07.05.2022).
- GÜR**, Necip Taha, “Müdafiin Dosya İnceleme Hak ve Yetkisi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Cilt: 86, Sayı: 2, (s. 208-219).
- HAFIZOĞULLARI**, Zeki, “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Yapılan Değişiklikler Üzerine”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1993, Cilt: 43, Sayı: 1, (s. 37-47).
- HAKERİ**, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 22. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- HARRIS**, David / **O’BOYLE**, Michael / **BATES**, Ed / **BUCKLEY**, Carla / **HARVEY**, Paul / **KAMBER**, Kresimir / **LAFFERTY**, Michelle / **CUMPER**, Peter / **GREEN**, Heather, **Law of the European Convention on Human Rights**, 4. Edition, Oxford, 2018.
- İNCEOĞLU**, Sibel, **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı**, 2. Bası, Beta Yayıncılık, 2005.
- KARAKEHYA**, Hakan / **ARABACI**, Murat, “Ceza Muhakemesinde Müdafiin Önemi, Hukuki Statüsü ve Müdafiliğe İlişkin Problemler”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 22, (s. 59-89).

- KARAKEHYA**, Hakan, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 3, Sayı: 2, (s. 199-226).
- KARAKEHYA**, Hakan: “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 27, (s. 59-82).
- KARAKEHYA**, Hakan, “Sanığın İddia Tanıklarının Beyanlarının Doğruluğunu Test Etme Hakkı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 715-733).
- KARAKEHYA**, Hakan, “Türk Ceza Muhakemesinde Sanığın Dosya İnceleme Hakkı”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 11, Sayı: 3-4, (s. 131-147).
- KEYMAN**, Selahattin, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Mahkemesi’nde) Savcılık**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 266, Ankara, 1970.
- KOCA**, Mahmut, “Müdafiin Hazırlık Dosyasını İnceleme Hakkı”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1997, Cilt: 1, Sayı: 1, (s. 163-169).
- KOCAOĞLU**, Serhat Sinan, “Devlet Sistemlerine Göre Savunma Hakkı ve Müdafî”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 68, Sayı: 2, (s. 125-140).
- KOCAOĞLU**, Serhat Sinan, **Müdafi**, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- KOCAOĞLU**, Serhat Sinan, “Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Sistemine Savunma ve Müdafî Perspektifinden Mukayeseli Bir Bakış”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 68, Sayı: 4, (s. 209-247).
- KORAP**, Başak Oya, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Halka Açıklık İlkesi**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- KÖKSAL**, Ayhan, “Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1963, Cilt: 29, Sayı: 1-2, s. 185- 200.
- KÖSE**, Metin, **Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- KUNTER**, Nurullah / **YENİSEY**, Feridun / **NUHOĞLU**, Ayşe, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.

- NİŞANCI**, Dilaver, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Asgari Sanık Hakları**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- OKUYUCU-ERGÜN**, Güneş, “Soruşturmanın Gizliliği”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 59, Sayı: 2, (s. 243-275).
- ÖNTAN**, Yaprak, “Soruşturma Evresinde Avukatın Dosya İnceleme Yetkisi”, **Ankara Üniversitesi 90. Yıl Armağanı**, Yıl: 2017, (s. 567-601).
- ÖZBEK**, V. Özer / **DOĞAN**, Koray / **BACAKSIZ**, Pınar: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ÖZEN**, Mustafa, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- ÖZGEN**, Eralp, **Ceza ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 62, Eskişehir, 1988.
- ÖZGENÇ**, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Mevzuatı Cilt 1 (Kanunlar)**, 24. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- ÖZTÜRK**, Bahri / **TEZCAN**, Durmuş / **ERDEM**, M. Ruhan / **SIRMA GEZER**, Özge / **F. SAYGILAR KIRT**, Yasemin / **ALAN AKCAN**, Esra / **ERDEN TÜTÜNCÜ**, Efser / **ÖZAYDIN**, Ödem / **ALTINOK VILLEMIN**, Derya / **TOK**, Mehmet Can, **Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku**, (ed. Bahri Öztürk) 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- PEHLİVAN**, Ali, “Soruşturma Evresinde Müdafî ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 1491-1540).
- SEÇKİN**, Mehmet Beyhan, “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikayetçinin Hakları”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 8, Sayı: 15, (s. 621-664).
- SEVDİREN**, Öznur, “Çelişmeli Yargılama ve Silahların Eşitliği İlkeleri Bağlamında Teşhis İşlemi ve Bu İşlemden Müdafinin Hazır Bulunma Yetkisi”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 1, Sayı: 1, (s. 15-55).
- SEVÜK**, Handan Yokuş, “Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Yıl: 2011, Cilt: 3, Sayı: 21, (s. 13-29).
- SILVER**, Jay Sterling, “Equality of Arms and the Adversarial Process: A New Constitutional Right”, **Wisconsin Law Review**, Year: 1990, No: 4, (pp. 1007-1042).

- SOYASLAN**, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.
- SÜMER**, Arif Emre, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Davadan Reddi ve Çekinmesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 19, Sayı: 221, (s. 2201-2244).
- SÜRÜCÜ**, Sinan, “Soruşturmalar Üzerinde Demir Perde/Dosya İçeriğinin İncelenmesinin Kısıtlanması”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 16, Sayı: 45, (s. 253-302).
- ŞAHİN**, Cumhur / **GÖKTÜRK**, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, 12. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ŞAHİN**, Cumhur / **GÖKTÜRK**, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- ŞEN**, Ersan / **YILDIZ**, Ali Kemal / **DUYMAZ**, Erkan / **AKSÜT**, Ertekin / **MAVİŞ**, Mert / **BAŞER BERKÜN**, Beyza / **ŞAHİN**, Buğra / **ERVAN**, Mehmet Vedat / **ERDEM**, Erkam, **Ceza Avukatının Başvuru Kitabı**, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- TANER**, Fahri Gökçen, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği**, 1. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- TAŞKIN**, Ş. Cankat, “Müdafiin Dosya İnceleme Hakkının Değerlendirilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2008, Sayı: 75, (s. 394-416).
- TEMİZ**, Yağmur, “Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 299-332.
- TOMA**, Elisa, “The Principle of Equality of Arms – Part of the Right to A Fair Trial”, **Union of Jurists of Romania Law Review**, Year: 2011, Vol: 1, No: 3, (pp. 1-12).
- TOP**, Sinem, “Müdafi Yardımından Yararlanma Hakkına Uygulanan Sınırlamalar”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2018, Sayı: 137, (s. 217-240).
- TOROSLU**, Nevzat / **FEYZİOĞLU**, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018.
- TOSUN**, Öztekin, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Cilt I**, 4. Baskı, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984.
- TRECHSEL**, Stefan, **Human Rights in Criminal Proceedings**, New York, 2005.

- TULAY**, Muhammed Emre, “Suç Ortaklarının Cezai Sorumluluğu Üzerinde Kamu Görevlisi Sıfatının Hukuki Etkisi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 70, Sayı: 4, (s. 1223-1259).
- TURAN**, Hüseyin / **ŞAHİN**, Fatih, “Müdafiin Soruşturma Dosyasını İnceleme Yetkisine Getirilen Kısıtlamanın Savunma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 5, Sayı: 10, (s. 597-619).
- ÜNAL**, Ertuğrul, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- ÜNVER**, Yener / **HAKERİ**, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- YAŞAR**, Osman / **OTACI**, Cengiz, **Ceza Muhakemesi Kanunu I. Cilt**, 10. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- YENİSEY**, Feridun / **OKTAR**, Salih, “İnsan Hakları Açısından Yakalama ve Tutuklama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Yıl: 2019, Cilt: 21, (s. 3127-3155).
- YENİSEY**, Feridun / **OKTAR**, Salih, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, 2. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- YENİSEY**, Feridun / **NUHOĞLU**, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- YEŞİLOVA**, Bilgehan, “Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2009, Sayı: 86, (s. 47-101).
- YILDIRIM**, Akif, “Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Boyutu)”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 26, (s. 333-376).
- YILDIRIM**, Akif / **KILIÇ**, Ayhan, “Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Silahların Eşitliği İlkesi”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: 9, Sayı: 2, (s. 341-411).
- YILDIZ**, Ali Kemal, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikayetçi**, Ankara, 2008.
- YİĞİT**, Uğur / **ÖZTÜRK**, İlhami, **Yargı Hukuku**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 16. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

YÜCEL, Çağrı, “Avukatın Haklarının Önündeki Engeller”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2014, Sayı: 115, (s. 103-124).

ZAFER, Hamide, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, (s. 507-540).